

ΧΡΟΝΙΚΑ זכרונות

ΟΡΓΑΝΟ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟΜΟΣ ΙΗ • ΑΡ. ΦΥΛΛΟΥ 138 • ΙΟΥΛΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1995 • ΤΑΜΟΥΖ - ΑΒ 5755

ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΔΕΣΜΟΙ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΙΣΡΑΗΛΙΤΩΝ

ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ

Στην εβδομαδιαία πολιτική και οικονομική επιθεώρηση «Πολιτικά Θέματα» δημοσιεύθηκε, στο τεύχος της 17 Φεβρουαρίου 1995 (αριθμός 997), διάλεξη του αειμνήστου Παναγιώτη Κανελλοπούλου, που έγινε τον Σεπτέμβριο του 1966, όταν επισκέφθηκε την Κύπρο ως επίσημος προσκεκλημένος του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου. Η διάλεξη αυτή έγινε στην Παιδαγωγική Ακαδημία της Κύπρου ενόπιον της πολιτικής και πνευματικής ηγεσίας της Μεγαλονήσου. Θέμα της διάλεξης ήταν «Το ιστορικό νόημα του Ελληνικού Έθνους».

Δημοσιεύουμε πιο κάτω τα σχετικά με τις ιστορικές σχέσεις Ελλήνων και Ισραηλινών τμήματα της ιστορικής αυτής διαλέξεως.

Μ. Κωνσταντίνης

ΕΝΩΠΙΟΝ ΣΑΣ, Έλληνες της Κύπρου, ενόμισα ότι θα 'πρεπε να πράξω ό,τι δεν έχω πράξει ως τώρα. Θα επιχειρήσω να προσεγγίσω με το Λόγο το μέγα νόημα που ζει μέσα σας, εκείνο που τουλάχιστον τρεις χιλιάδες χρόνια δε νικήθηκε από κανένα θάνατο, από κανένα κατακλυσμό, από κανένα νόμο και καμμιάν οργή της ιστορίας.

ΠΑΝΑΡΧΑΙΟΙ είναι και άλλοι λαοί στον κόσμο. Όλοι, βέβαια, έχουν πανάρχαιες ρίζες. Δεν υπάσχει άνθρωπος που να μην κατάγεται από τον Αδάμ. Αλλά πόσοι είναι σήμερα οι λαοί που η μνήμη τους βυθίζεται σε περισσότερα από δύο χιλιάδες χρόνια; Δεν είναι πολλοί, αλλά υπάρχουν. Είναι οι Κινέζοι και οι Ινδοί. Είναι και ο Ισραήλ.

ΟΙ ΑΡΧΑΙΟΙ Αιγύπτιοι, που ο Λόγος τους - όπως διατηρήθηκε σε επιγραφές των Πυραμίδων ή στο Βιβλίο των Νεκρών - μας γυρίζει πολλές χιλιάδες χρόνια πίσω, αν δεν έπαιναν κάποτε να υπάρχουν. Κάποτε σημειώθηκε στη μνήμη τους το μοιραίο και τελεσίδικο ρήγμα. Η μνήμη - όχι το αίμα - είναι ο μέγας κρίκος που εξασφαλίζει την ενότητα και τη συνέχεια. Από τους λαούς της Μέσης Ανατολής μόνον ο Ισραήλ δεν έπαθε κανένα ρήγμα στη μνήμη του.

ΜΕ ΤΟΝ ΙΣΡΑΗΛ η σύγκριση του «Ελληνικού» είναι όχι μόνο νοητή, αλλά και αναγκαία. Με τη σύγκριση αυτή θ' αρχίσω μάλιστα να διευκρινίζω το ειδικό - μοναδικό - νόημα του «Ελληνικού». Ο Ισραήλ κράτησε τη συνοχή του (για ειδικούς λόγους και την βιολογική ακεραι-

ότητά του που, όπως είπαμε, δεν είναι απαραίτητο στοιχείο της συνοχής και συνέχειας) από τον καιρό που βρήκε τη λεκτική της αποκρυπτάλωση η «Γένεσις», το πρώτο βιβλίο της Παλαιάς Διαθήκης. Ειδικότερα, όμως η «Εξοδος» είναι για τους Ιουδαίους ό,τι είναι για το γένος των Ελλήνων η «Ιλιάς». Εδώ - στην «Εξοδο» - γίνεται η συνειδητοποίηση της αποστολής του Ισραήλ επί της γης με αντίστροφα, σε σύγκριση με την Ιλιάδα, τα βασικά σημεία και στοιχεία. Οι Ιουδαίοι ελευθερώνονται και επιστρέφουν στη γη τους. Οι Αχαιοί - η μνήμη του Ομήρου μας γυρίζει σε μιαν εποχή προγενέστερη από την κάθοδο των Δωριέων - ξεκινούν από τη γη τους για να τιμωρήσουν και να υποδουλώσουν έναν άλλο λαό. Αλλά εμφανίζουν τον εχθρό τους υπό την προστασία μιας μερίδας των δικών τους Ολυμπίων θεών. Μολονότι η πρόθεση των Αχαιών προβάλλει - όχι, όμως, απρόκλητα - ως πρόθεση κατακτητική, δείχνουν μια πρωτότυπη ιδεολογική ανεκτικότητα. Δεν τη δείχνουν, βέβαια, στην πράξη. Το Ίλιον το αφάνισαν. Αλλά χάρισαν στους Τρώες - η δωρεά αυτή ήταν πολύ πλούσια - τον Αρη, τη Λητώ, την Αφροδίτη, την Αρτέμιδα, τον Απόλλωνα, κρατώντας για τον εαυτό τους την Ήρα, την Αθηνά, τον Ποσειδώνα, τον Ερμή, τον Ήφαιστο. Το περιστατικό τούτο δεν είναι διόλου ασήμαντο. Τον Δία μάλιστα, τον αφήσαν να 'ναι λίγο ή πολύ αμέτοχος. Έτσι γεννήθηκε στον κόσμο - αδιάφορο αν μόνο συμβολικά και όχι στην πράξη - η αμεροληψία, εκείνη που πολύ αργότερα, μιλώντας

Συνέχεια στη σελ. 18

ΕΙΚΟΝΑ ΕΞΟΦΥΛΛΟΥ: Από 9 έως 14 Μαΐου 1995 ο Οικονομικός Πατριάρχης της Ορθόδοξης Εκκλησίας κ.κ. Βαρθολομαίος επέσχευε επίσημα το Ισραήλ. Στη φωτογραφία ο Παναγιώτατος στο Ίδρυμα Γιαντ Βασέμ.

Οι Εβραίοι, οι Έλληνες και ο αντισημιτισμός

Της ζας ANNAΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

ΤΗΝ ΑΦΟΡΜΗ για το κείμενό μου αυτό έδωσε η περιβόητη πλέον εκπομπή του Γιάννη Πρετεντέρη το βράδυ της Πέμπτης 11-5-95, που είχε ως θέμα τα φαινόμενα του εθνικισμού, του φασισμού, του ρατσισμού και του αντισημιτισμού (ανθεβραϊσμού, ορθότερα γιατί Σημίτες είναι και οι Αραβες). Θα αφήσω ασχολίαστα τους μετέχοντες στη συζήτηση και το κλίμα της εκπομπής γενικά, γιατί η παρουσία και το διανοητικό ανάστημα ορισμένων πρέπει να έπεισε και τους πιο δύσπιστους ότι δυστυχώς δεν διδασκόμαστε από την (πρόσφατη) ιστορία. Πρέπει όμως να επισημανθεί το πως ορισμένοι αρνητές της δημοκρατίας, του πλουραλισμού, της ισότητας και του φιλελευθερισμού (με την πολιτική σημασία του όρου) επικαλούνται αυτή ακριβώς την «ξεπερασμένη» δημοκρατία για να τους επιτραπεί να την καταλύσουν. Το μόνο γενικό σχόλιο που θα ήθελα να κάνω είναι το εξής: απορώ πως υπάρχουν ακόμη Έλληνες, οι οποίοι μάλιστα θεωρούν τους εαυτούς τους «υπερπατριώτες», που μετά από τόσες διώξεις, σφαγές, εκπατρισμούς και κάθε είδους καταπίεση του έθνους μας ανά τους αιώνες και μέχρι σήμερα, απορώ, επαναλαμβάνω, που βρίσκουν το θράσος και την ασέβεια να επικροτούν και να υποστηρίζουν ολοκληρωτικές απόψεις. Είδαμε συνήθως και - ουσιαστικά απολογητές και υπερασπιστές - τον φασισμό και τον ρατσισμό από τον Μεταξά και το Ναζισμό έως την επιτάχυνση χούντα. Όσο κι αν προσπαθούν να παραπλανήσουν και να επενδύσουν το «σκληρό» ολοκληρωτισμό τους με δήθεν αυτοκηρύξεις παλαιότερων φαινομένων και φαινομενική υποτελή στη δημοκρατία, φτάνει μια φορά να τους δεις, μια φορά να τους ακούσεις για να αντιληφθείς το τι πραγματικά είναι - τι δεν έπαιξαν ποτέ να είναι. Η μοχθηρότητα, η κακία και ο φανατισμός στο βλέμμα, τη φωνή, τη διάθεση πολύ λίγο καταφέρνουν να αποκρυβούν. Σκέφτεται κανείς (και με την εμπειρία τι ο παρελθόντος): φαντάζομαι να έρθεις ποτέ στο έλεός τους, να είσαι εσύ ο αντίθετος στην παντοκρατορία τους. Θα σε μεταχειριστούν, άραγε, δημοκρατικά όπως αξιώνουν να τους μεταχειρίζονται σήμερα ή θα ακολουθήσουν το φρενικό τους δρόμο των διώξεων, των βιαιοτήτων, των στρατοπέδων και της ωμής καταστολής; Υπάρχει κάτι που να μας πείθει για το αντίθετο; Πιστεύω πως όχι. Γι' αυτό και ακούω με μεγάλη ανησυχία όλους αυτούς που νυχθημερόν μας βομβαρδίζουν με την τεράστια χρήση που μασιτίζει τη χώρα, την αναξιοπτία των πολιτικών, την ιδέα ότι όλοι ίδιοι είναι, «ότι δεν υπάρχει διέξοδος, ότι χρειάζεται κάποιος «σωτήρας» να μας σώσει... Και σκέπτομαι πως πράγματι είμαστε περίεργος - για να μην πω τίποτε άλλο - λαός. Είκοσι μόλις χρόνια μετά το τέλος της υποτιθέμενης «σωτηρίας» μας, ακόμη δεν βάλουμε μυαλό. Μετά το τεράστιο πισωγύρισμα της χώρας, την τραγωδία της Κύπρου, τον εξευτελισμό διεθνώς της Ελλάδας που από «μητέρα της δημοκρατίας» απέκτησε μια τριτοκοσμική δικτατορία, μετά από όλα αυτά δικαιούμαι να αξιώσω

να μην επιτρέψει ποτέ η - προβληματική έστω - δημοκρατία μας στους επίδοξους δικτατορίσους να σηκώσουν κεφάλι. Η αναμφισβήτητη χρήση δεν θα ξεπεραστεί αν καταλύσουμε συλλήβδην όλους τους δημοκρατικούς θεσμούς, αν ισοπεδώσουμε όλους και όλα, γιατί στην απόρριψη των πάντων ποντάει ο φασισμός με οποιαδήποτε μορφή, όσο καλά κι αν μαυισαρευτεί.

Σημείωσα: οι Έλληνες δεν δικαιούνται - κυριολεκτικά, δεν δικαιούνται - και λόγω πνευματικής παραδοσης και λόγω ταραχόδους ιστορικής πορείας να υποστηρίζουν και να προωθούν εξοδημοκρατικές και ολοκληρωτικές απόψεις, χρησιμοποιώντας τα όπλα (υπαρκτά) προβλήματα της πατρίδας μας. Σ' αυτό πρέπει να είμαστε απόλυτως συμφωνοί: δεν είναι δυνατόν προφασισζόμενοι τη δημοκρατία και την ελευθερία κάποιου να αγωνιζόμαστε και να προφεύμε την κατάληξή της.

Επιτρέψτε μου όμως να ασχοληθώ εκτενέστερα με το τελευταίο θέμα που απασχόλησε την εν λόγω εκπομπή. Τον αντισημιτισμό. Κάπου μάλιστα το θέμα επεξεργάστηκε στις εν γένει σχέσεις Ελλήνων και Εβραίων αρχαίων.

Κατ' αρχήν δεν νομίζω να υπάσχει κανείς που να αμφισβητεί το γεγονός ότι οι Ελληνοεβραίοι αισθάνονται Έλληνες. Προσωπικά έχω διαπιστώσει ότι οι 4.000-5.000 ενσωματωμένοι Εβραίοι - όπως π.χ. και οι 12.000 Αρμένιοι - δεν διαφέρουν σε τίποτε από την κυρίαρχη πλειοψηφία των Ορθοδόξων παρά μόνο στη θρησκεία και το δόγμα αντίστοιχα. Αμφισβήτηση, μόνο από παρακληροφόρηση, κακή πληροφορία ή ηθελήμενη κακοπιστία μπορεί να δημιουργηθεί. Αυτή η κακοπιστία έχει οδηγήσει ορισμένους σε αρνητικές κρίσεις ακόμη και για «εντελώς Έλληνες» (κατά την εξορκιστική λογική των κυρίων Πλεύρη, Μιχαλογιάννη και λοιπων «υπερελλήνων»). Δείτε τα «αθώα» αστεία, την καχυποψία και την προκατάληψη, που προσλαθούν να ενυπείνουν για τους Βορειοηπειρώτες, τους «Ρωσοπόντιους» (στη Ρωσία ήταν «παλιοέλληνες» εδώ τους βαφτίσαμε Ρώσους!) καθώς και τις «ανώδυνες» επικρίσεις κατά των Κρητικών, των Μανιατών και άλλων. Δηλαδή όλοι κάτι «έξυπνο» έχουν να πουν για όλους τους άλλους! Και ας πουμε ότι αυτό είναι ένα (απαράδεκτο, πάντως) εθνικό ελληνικό απορ.

Το θέμα μας - ο αντισημιτισμός - είναι κάτι διαφορετικό. Είναι μια μορφή ρατσισμού που στόχο του έχει το εβραϊκό έθνος, όπου κι αν αυτό βρίσκεται. Είναι δηλαδή ένα ιστορικό φαινόμενο εξαπλωμένο διεθνώς. Πρακτικά, οι Εβραίοι έχουν κατηγορηθεί από την αρχαιότητα, σχεδόν για όλα τα ατυχή περιστατικά και τις καταστροφές που συνέβησαν τουλάχιστον στον ευρύτερο χώρο της Ειραίας και της Μέσης Ανατολής - χωρίς να υπολογίσουμε τις κατηγορίες των τελευταίων δύο αιώνων περί «διεθνώς συνωμοσίας»... Προκαταβολικά και για να αποφύγω παρεξηγήσεις δηλώνω ότι ούτε η (μη εβραϊκή) καταγωγή μου ούτε ο χαρακτήρας μου,

μού επιτρέπουν να γίνω απολογητής ή να διαστρέψω εσχευμένα διάφορα ιστορικά γεγονότα. Αυτά που θα υποστηρίξω είναι αυστηρά προσωπικές απόψεις θεμελιωμένες πάντως σε ιστορική ανασήτηση και προσωπικές εμπειρίες. Η προσπάθεια για αμεροληψία και αντικειμενικότητα ελπίζω να μην αμφισβητηθεί από κανέναν.

Η συνύπαρξη Ελλήνων και Εβραίων από την αρχαιότητα πιστοποιείται από πολλές πηγές: αρχαιολογικά ευρήματα (επιτύμβιες στήλες, ερείπια αρχαίων Συναγωγών κ.ά.), κείμενα θρησκευτικά (Παλαιά Διαθήκη, Πράξεις Αποστόλων), ιστορικά (Φίλων, Ιούσιπος κ.ά.), ταξιδιωτικές μαρτυρίες όπως του Ραββίνου Βενιαμίν από την Τουδέλα της Ισπανίας (1173 μ.Χ.) και πολλές άλλες.

Οι διωξεις και ο αποκλεισμός που επέβαλλαν στους Εβραίους διάφορες ευρωπαϊκές χώρες καθώς και η Δυτική Εκκλησία είναι γνωστοί γι' αυτό και δεν τους αναφέρω. Είναι επίσης γνωστοί και οι λόγοι αυτών των διωγμών: θρησκευτικός φανατισμός, εμπορικές αντιζηλίες, διάφορες καλλιεργούμενες προκαταλήψεις, αλλά και το σύνδρομο της εύρεσης του εύκολου θύματος, του αποδιοπομπαίου τράγου...

Είναι επίσης γεγονός ότι παραδοσιακά, λόγω ιδιουσυντηρησίας και παρόμοιων προβλημάτων, οι Έλληνες - ως έθνος - δεν επέδειξαν ανθεβραϊκή συμπεριφορά. Παρ' όλα αυτά - όπως είναι λογικό - η γειτνίαση και η συνύπαρξη δημιουργεί αναμφισβήτητα κάποιες τριβές. Το πρόβλημα είναι αν αυτές οι τριβές είναι πρόσκαιρες ή μακροχρόνιες, αν δημιουργούνται με επιρροές τρίτων κι αν έχουν μόνιμες επιδράσεις.

Αν ακούσει ή διαβάσει κάποιος τις «αιτιάσεις» κάποιων γνωστών «υπερελλήνων» εναντίον των Εβραίων, αυτές επικεντρώνονται στα εξής: α) στην αντίληψη περί επιλεγμένου λαού, β) στην ευθεία προσπάθεια υπονόμησης του Ελληνισμού και γ) στον όλο τους σε διάφορες κρίσιμες εποχές και συγκυρίες για το ελληνικό έθνος.

Όλα αυτά επενδύονται με την κατάλληλη επιχειρηματολογία - σχετική και άσχετη - και «σεφίρονται» με γαρνιτούρα τις θεωρίες περί καθωρότητας και αιώνιας και αδιάπαυτης συνέχειας του Ελληνισμού. Συνοπτικά - κατ' ανάγκην - κι επειδή πολλά ακούγονται και λέγονται θέλω να σημειώσω τα εξής.

α) Αν δεν κάνω λάθος τα περισσότερα έθνη διακατέχονται από ένα αίσθημα μοναδικότητας κι εκλεκτικότητας - μηδέ του Ελληνικού εξαίρουμένου - προϊόν εν μέρει της προσπάθειας για την ενότητα και την αυτοσυνειδητοποίησή τους. Μπορεί να είναι ένα είδος ιδιότυπου «ρατσισμού», πάντως δεν αποτελεί και ανεξίτηλο στίγμα αν δεν συνοδεύεται από απόπειρες καταστροφής και διάλυσης άλλων λαών στο όνομα μιας «υπεράτατης φυλής» (π.χ. η περίπτωση του ναζισμού). Άλλωστε το αίσθημα του ξεχωριστού είχαν και οι αρχαίοι μας πρόγονοι (για να μην πω και οι σύγχρονοι λόγω των επιτευγμάτων των αρχαίων...) έστω κι αν η ονομασία «βάρβαροι» για όλους πλην των ιδίων αποδιδόταν σε πολιτισμικό κι όχι φυλετικό κριτήριο.

β) Η εξύβριση και η υπονόμηση μάς λένουν αυτοί οι επαγγελματίες «εβραϊολόγοι» ξεκινά από την Παλαιά Διαθήκη. Παράθετον αποσπάσματα, εδάφια, προτάσεις - ιδιαίτερα από τα βιβλία των Μακκαβαίων - για να αποδείξουν ότι καλούνται οι Εβραίοι της τότε Παλαιστίνης να εξεγερθούν κατά των «Ελλήνων». Δεν εξηγούν όμως ότι μιλούμε για την ελληνιστική εποχή, στα χρόνια των διαδόχων του Μ. Αλε-

ξάνδρου (για τον οποίο - σημειώνω - υπάρχουν θετικότερα σχόλια στην Π. Διαθήκη) και την προσπάθεια αποτίναξης του Ξένου ζυγού - του Σύρου βασιλιά Αντίοχου Επιφανούς. Και ποιος ήταν ο Αντίοχος; Ήταν βασιλιάς μιας δυναστείας - των Σελευκιδών - που ίδρυσε ο επύγονος του Μ. Αλεξάνδρου Σέλευκος σχεδόν 150 χρόνια πριν! Η δυναστεία είχε βέβαια «συροποιηθεί», διατηρώντας τα παγκόσμια τότε πρότυπα της ελληνικής ζωής και νοοτροπίας. Σε μια εποχή που οι κυρίως Έλληνες του ελλαδικού χώρου υψίσταντο παντοειδείς πιέσεις και είχαν χάσει μεγάλο μέρος της παλιάς τους λάμψης.

Ξέρουν επίσης να πουν ότι όταν τότε έλεγαν «Έλληνες» δεν εννοούσαν τόσο τους Έλληνες το γένος αλλά τους ελληνίζοντες συλλήβδην. Ας μη μας διαφεύγει εδώ ότι όλη η τουδαϊκή ανώτερη τάξη είχε προθύμως ασπαστεί τον διεθνή ελληνικό τρόπο ζωής - εκτός της θρησκείας φυσικά - και γενιές ολόκληρες αρχιερέων είχαν ονόματα όπως Αριστόβουλος, Μενέλαος, Ιέρων κ.ά. Όσα λοιπόν γράφτηκαν τότε - έστω με κάποιες άκομψες εκφράσεις - γράφτηκαν βάσει των πραγματικών γεγονότων της εποχής, για έναν βασιλιά που εισέβαλε στη χώρα τους, τους κατέσφαξε, βεβήλωσε το Ναό τους και προσπάθησε να απαγορεύσει τη θρησκεία τους. Δηλαδή ενόψει μιας μαζικής και θολής ελληνικής καταγωγής, θα έπρεπε να τον ενχαριστήσουν κιόλας! Ας είμαστε σοβαροί. Και κάτι τελευταίο και ενδιαφέρον: μεγάλοι Εβραίοι ιστορικοί όπως ο Heinrich Graetz και ο Leopold Zunz έχουν αναγνωρίσει ότι η ευρεία χρησιμοποίηση της ελληνικής γλώσσα και η μετάφραση σ' αυτήν ακριβώς τη γλώσσα της Π. Διαθήκης (μετάφραση των εβδομηκοντα) διέσωσε κυριολεκτικά την εθνική και θρησκευτική συνοχή του εβραϊκού έθνους, που εκείνη την εποχή βρισκόταν κάτω από πολλαπλές, διαλυτικές πιέσεις (Ρωμαϊκή κατάκτηση, εξαναγκασμός σε διασπορά κυρίως γύρω απ' τη Μεσόγειο).

γ) Είναι γεγονός ότι από πολύ παλιά οι δύο λαοί είχαν βρεθεί αντιμέτωποι στο πεδίο της οικονομίας. Και αυτό γιατί και οι δύο έχοντας παρόμοια χαρακτηριστικά και όντας αναγκασμένοι σε διασπορά από πολύ νωρίς, κατέφυκαν στο μόνο ελεύθερο και αποδοτικό επάγγελμα που μπορούσε να τους εξασφαλίσει εισόδημα και σχετική αυτοτέλεια: το εμπόριο. Υπενθυμίζω και το εξής: για πολλούς αιώνες ο Πάπας είχε απαγορεύσει στους μεν Εβραίους να κατέχουν ακίνητη περιουσία, στους δε (Δυτικούς) Χριστιανούς να δανειζουν και να εισπράττουν τόκο. Άρα λοιπόν οι Χριστιανοί στράφηκαν προς τους Εβραίους ως μοναδική πηγή δανεισμού και οι τελευταίοι δημιούργησαν τη γνωστή παράδοσή τους στις χρηματοπιστωτικές εργασίες. Κάποτε η απαγόρευση ήρθε. Και τι έγινε; Κατηγόρησαν τους Εβραίους για τοκογλυφία από τη μια, και τους κατηγόρησαν και για σ' αυτούς να δανειζουν!

Για να μην μιλήσω για την «αιώνια» κατηγορία περί θεοκτονίας που αποτέλεσε την αφορμή - όποτε ήθελε η εκκλησία ή η κοσμική εξουσία - για χιλιάδες σφαγές, διώξεις και αποκλεισμούς. Και πολλοί λίγοι ιεράρχες μίλησαν για θέματα ταμπου όπως το ότι ο Ιησούς ήταν Εβραίος κι ενδιαφέρθηκε πρωτίστως για την καταπολέμηση αρνητικών φαινομένων στη δική του θρησκεία, τον Ιουδαϊσμό, το ρόλο του Ιουδαϊκού ιεραρχείου που τον έβλεπε ως απειλή της παντοκρατορίας του, την κύρια ευθύνη των Ρωμαίων που ήταν οι αδιαμ-

φιλόητοι κατακτητές και τσα αλλα. Κι όμως ποτέ δεν οίχθηκε ανάθεμα κατά των Ιταλών (απογόνων του Ποντίου Πιλάτου και των Ρωμαίων στρατιωτών) και μάλιστα οι ίδιοι πρωτοστάτησαν, ως καλοί και φανατικοί χριστιανοί, σε ανθεβραϊκούς διωγμούς...

Αν και το θέμα θέλει ειλικρινή και αντικειμενικό διάλογο, φανταστείτε να κατηγορούσαν όλους τους Έλληνες ανά τους αιώνες για το θάνατο του Σωκράτη - και δεν εξισώνω καταστάσεις ως δείγμα ασεβείας...

Το μέγα γεγονός είναι βέβαια η εγκατάσταση χιλιάδων Εβραίων στην - τότε - Οθωμανική αυτοκρατορία μετά τον εξαναγκασμό τους να εγκαταλείψουν την Ισπανία και την Πορτογαλία (1492, 1497) υπό την πίεση της Ιεράς Εξέτασης. Αυτό έχει δημιουργήσει το έδαφος για άλλη μια σοβαρή κατηγορία: ότι δηλαδή οι Εβραίοι συνεργάστηκαν και βοήθησαν τους Τούρκους στην εξόντωση του Ελληνισμού. Εδώ πρέπει να εξεταστούν ο λόγος της εννοίας των Τούρκων προς τους Εβραίους και ο ρόλος τρίτων δυνάμεων.

Είναι γνωστό ότι οι Οθωμανοί - ως Μουσουλμάνοι - θεωρούσαν ότι είχαν λόγω Κορανίου υποχρέωση να σέβονται τους «λαούς της Βίβλου» δηλαδή Εβραίους και Χριστιανούς. Οι ιστορικές και κοινωνικοοικονομικές συνθήκες έκαναν τους Οθωμανούς να εννοούν περισσότερο τους Εβραίους κυρίως κατά τους «χρυσούς αιώνες» της ακμής τους, τον 15ο και 16ο αιώνα. Γιατί έγινε αυτό; Νομίζω για μια σειρά από λόγους, ανεξάρτητα από το αν ήταν σωστό, ηθικό κ.λπ. σε σχέση με τους υπόδουλους Έλληνες.

Οι Τούρκοι εκμεταλλεύθηκαν το εμπορικό πνεύμα, τη γλωσσομάθεια και την προσαρμοστικότητα των Εβραίων καθώς και το γεγονός ότι δεν είχαν να φοβηθούν τίποτα από αυτούς και τους «χρησιμοποίησαν» ως αντίβαρο κατά των Ελλήνων - τους οποίους ήθελαν να αδυνατίσουν με κάθε τρόπο - και των δυτικών χωρών με τις οποίες βρισκόταν σε πολεμικό και οικονομικό ανταγωνισμό. Τους Έλληνες θεωρούσαν μόνιμους εχθρούς λόγω των ιστορικών απαιτήσεων στα εδάφη όπου κατοικούσαν και είναι φυσικό να χρησιμοποιήσουν κάθε τι που θα διευκόλυνε την οικονομική και φυσική τους εξόντωση. Γι' αυτό και καλωδέχτηκαν κυνηγημένους Εβραίους από όλη της Ευρώπης και τους απάλλαξαν από ορισμένα βάρη, όπως τη βαριά φορολογία και την υποχρέωση να προμηθεύουν παιδιά για την επάνδρωση του στρατού (το γνωστό παιδομάζωμα).

Και είναι αλήθεια ότι κάποιοι υψηλά ιστάμενοι Εβραίοι για να αποδείξουν ότι αξίζουν αυτών των προνομίων - και για να τα διατηρήσουν βέβαια - βοήθησαν παντοειδώς τους Τούρκους και εναντίον των Ελλήνων και εναντίον ευρωπαϊκών δυνάμεων (π.χ. Ενετών).

Εστω κι αν ακούγεται ηχηρό η γενικό τέτοιες συμπεριφορές ακολουθήθηκαν από πολλούς σ' όλη την ιστορία για την εξυπηρέτηση των συμφερόντων τους. Στη δεδομένη εποχή, αυτό απέβη εις βάρος μας. Πάντως οι Έλληνες δεν εννοήθηκαν ούτε κι απ' τους Ευρωπαίους Χριστιανούς. Και μάλιστα (όπως έδειξε η καταστροφή της Κωνσταντινούπολης από τους Σταυροφόρους το 1204) αυτοί συναγωνίστηκαν τους Οθωμανούς στην καταπίεση, τις σφαγές και τις διακρίσεις.

Από τον 17ο αιώνα όμως η Οθωμανική αυτοκρατορία άρχισε να παρουσιάζει σημεία παρακμής. Οι Έλληνες έμποροι και επιστήμονες κατόρθωσαν να ανέλθουν στα υψηλότερα κλιμάκια της οικονομικής και διοικητικής ιεραρχίας.

Εκμεταλλεμένοι και εξείνοι με τη σειρά τους τις διαφοροποιήσεις στη τάση των Ευρωπαϊκών δυνάμεων, πήραν στα χέρια τους μεγάλη δύναμη. Εδώ - όπως και στην περιπτώση των Εβραίων - μιλούμε για ένα ποσοστό Ελλήνων (Φαναριώτες, κοτζαμπάσηδες) που ουσιαστικά συνεργάστηκαν με τους Τούρκους και - υπερασπιζόμενοι τα προσωπικά τους συμφέροντα - εξυτηρέτησαν ως ένα σημείο και γενικότερα ελληνικά συμφέροντα. Οι παλιές όμως πιεζίες και αντιζηλίες δεν ξεπεράστηκαν. Είναι βέβαια γνωστό, ιστορικά, το γεγονός ότι κατηγορήθηκαν ή διώχθηκαν ολοκληρωτικοί λαοί συλλογικά για αμαρτίες, αποστάσεις ή ενθρησίες των ηγετών τους ή ενός τμήματός τους. Βάσει αυτής της συλλογικής αντιπαθείας και πιεζίας, πολλοί υπόδουλοι Έλληνες θεωρούσαν τους Εβραίους εν γένει συνεργάτες των Τούρκων εναντίον τους. Στα καθαρά οικονομικά αίτια προστέθηκαν οι συμπεριφορές παρενόχλησης, αλληλοϋπονομιένης και θεοσηκευτικού φανατισμού που ενισχύονταν το ήδη τεταμένο κλίμα. Από αυτές τις διαπιστώσεις έως την απαράδεκτη γενίκευση και υποστηρίχτη ότι οι Έλληνες το 1821 εξεγέρθηκαν και κατά των Εβραίων (!) υπάσχει μεγάλη απόσταση. Γιατί αφενός οι απλοί φαναριώτες δεν συμμετείχαν στις δολοφονίες και τον πόλεμο συμπερόντων των ισχυρών (άλλο αν κάποιες φορές τους φανατίζαν και τους οδηγούσαν σε πράξεις απορριπτικές) κι αφετέρου οδηγούμαστε στην ατομική ότι ούτε οι «βόλεμένοι» Έλληνες ήθελαν την επανάσταση.

Υπό την επήρεια αυτών των αντιθέσεων και του κλίματος ζαυτοπίας παρουσιάστηκαν ορισμένα ακραία φαινόμενα: από τη μια η συμμετοχή (έμση ή έμση) στα γεγονότα της θανάτωσης του Πατριάρχη Γρηγορίου Ε' ορισμένων (για την ακρίβεια 3) Εβραίων, το ανθεβραϊκό κρησίμα του Κοσμά του Αιτωλού, η βοήθεια που προσέφεραν διάφοροι ισχυροί Εβραίοι στους Τούρκους για την καταπίεση της Ελληνικής Επανάστασης, η σφαγή 5.000 Εβραίων (παρά τις αντιρρήσεις του Κολοκοτρώνη) στην Πελοπόννησο κ.ά. Όλα αυτά θα πρέπει να κριθούν και να αξιολογηθούν στο πλαίσιο και υπό τις συνθήκες της τότε εποχής. Γι' αυτό οι γενίκευσεις είναι επικίνδυνες, λανθασμένες αλλά και παραληλητικές αν λάβουμε υπόψη π.χ. τις εξοντωτικές συρραυσεις μεταξύ Ελλήνων-Πελοποννησίων και Ρουμελιωτών, προκρίτων και κλεφταρχατωλών κ.λπ.

Από την άλλη πλευρά δεν θα πρέπει να ξεχνούμε ότι ο μοναδικός ξένος θεοσηκευτικός ηρέτης που συμπαροστάθηκε ενεργά στον αγώνα της ανεξαρτησίας ήταν ο αρχιραβίνος της Βεστφαλίας στη Γερμανία ο Έλβιγκ. Σε μια στιγμή που ο ομόθρησκος - και αλλόδοξος - Πάπας δεν βρήκε κάποια λόγια συμπάθειας και μάλιστα έβαλε σε χαρτί (!) τους εισηγητές αντιπροσώπων των μαχομένων Ελλήνων, ο Έλβιγκ είχε στείλει εγκυκλίους προς όλους τους θεοσηκευτικούς λειτουργούς της δικαιοδοσίας του προτρέποντάς τους να ενισχύσουν ηθικά και υλικά την επανάσταση. Ο δε (Εβραϊκός) δημοσιογράφος Ζακ Λαφίτ, με την μεγάλη επιρροή που ασκούσαν τα γραπτά του στη Γαλλική κοινή γνώμη, έσπερσε πλήθος διαμαρτυρομένων κατά των Τυρκαϊκών εμποτήτων που αξίωσαν από τον Γάλλο βασιλιά ενεργή συμπαροστάση υπέρ του απελευθερωτικού μας αγώνα.

Κι ακόμη οι Ιταλοεβραίοι αρχιτέκτονες και μηχανικοί που είχαν μετακλήθει ειδικά για τα έργα της αναμόρφωσης της Βιέννης, συμπαροστάθηκαν στους Έλληνες συναδέλφους τους και απείχαν από την ερρασία τους με αίτημα την αλληλεγγύη

της σφόδρα ανθελληνικής ανστριακής πολιτικής, παρά τον κίνδυνο να διωχθούν.

Αυτά ως δείγμα της πραγματικότητας και της αντικειμενικότητας. Και, τελικά, η Ελληνική Επανάσταση υψοτηρήθηκε από όλους εκείνους τους Εβραίους που ανακάλυψαν ότι έχουν τον ίδιο στόχο με τους Έλληνες: τη διάλυση της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, έτσι ώστε και οι μεν και οι δε να κάνουν εθνικά κράτη στην Ελλάδα και την Παλαιστίνη. Οι διεθνείς συνθήκες και τα συμφέροντα των Μεγάλων Δυνάμεων επέτρεψαν μόνο στους Έλληνες να πραγματοποιήσουν τη μακροπρόθεσμη επιθυμία τους - παρ' ότι το νέο κράτος ήταν εξαιρετικά μικρό και ουσιαστικά υπό καθεστώς ημι-αυτονομίας και κηδεμονίας. Η Ελληνική Επανάσταση, άσκησε μεγάλη επίδραση στον παγκόσμιο - κι ιδιαίτερα ευρωπαϊκό - Εβραϊσμό κι αυτό αποδεικνύεται αν διαβάσει κανείς γραπτά ανθρώπων που προετοίμασαν αυτό που αργότερα ονομάστηκε Σιωνιστικό κίνημα, κάτι ανάλογο με την εθνική ιδέα και τη λειτουργία της φιλικής εταιρίας - τουλάχιστον έως την ίδρυση του κράτους του Ισραήλ το 1948.

Αλλά και μετά τη δημιουργία του Ελληνικού κράτους και ως τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο υπήρξαν γεγονότα και καταστάσεις που δοκίμασαν τις ομαλές σχέσεις Ελλήνων-Εβραίων χωρίς όμως να έχουν ευρύτερη απήχηση. Συνήθως δε τρίτοι ήταν εκείνοι και τρίτων συμφέροντα που προσπαθούσαν να δημιουργήσουν ρήξη στις σχέσεις των δύο.

Ενδεικτικά αναφέρω χωρίς ιδιαίτερο σχολιασμό ορισμένα χαρακτηριστικά γεγονότα: 1) την περίφημη υπόθεση Πατοίφικο, όπου ο Πορτογαλικής καταγωγής και Αγγλικής υπηκοότητας Εβραίος Δαβίδ Πατοίφικο χρησιμοποιήθηκε από την Αγγλική Κυβέρνηση ως πρόσχημα (λόγω κατοποίησής του) επιβολής στην Ελλάδα ενός μαζικού ναυτικού αποκλεισμού το 1847, ο οποίος είχε ως αποτέλεσμα το θάνατο και τις κακουχίες χιλιάδων αποκλεισμένων Ελλήνων. Το όλο θέμα βέβαια με την παρατλαντική προπαγάνδα των Αγγλων παρουσιάστηκε ως πρόβλημα ανθεβραϊκής δίωξης του Πατοίφικου ως Εβραίου κι όχι ως συγκάλυψη των δικών τους σχεδίων.

2) Τη βοήθεια που πρόσφεραν οι Εβραίοι της Κρήτης και μάλιστα του Ηρακλείου στους επαναστάτες συμπατριώτες τους Χριστιανούς κατά τη διάρκεια της ηρωικής εξέγερσης του 1866. Οι Εβραίοι του Ηρακλείου λοιπόν, αγόρασαν τις καμπάνες των εκκλησιών από τους Τούρκους - οι οποίοι τις είχαν αρπάξει βίαιως και με προφανή το σκοπό της βεβήλωσης και του εξευτελισμού - και τις έστειλαν στον αρχιστράτηγό Σμύρνης για να τις παραδώσει στον Μητροπολίτη Σμύρνης. 3) Τη δήλωση του τότε υπουργού Εξωτερικών και επιφανούς διεθνώς νομικού Νικ. Πολίτη τον Ιούλιο 1917 ότι η Ελλάδα - στα πλαίσια των Συμμαχικών της δικαιωμάτων - θα υιοθετούσε με κάθε τρόπο τη δημιουργία Εβραϊκού κράτους στην Παλαιστίνη. Αυτό πέντε ολόκληρους μήνες πριν από την περίφημη δήλωση Μπάλφουρ (Νοε. 1917) με την οποία η Αγγλία δεσμευόταν για την ίδρυση κράτους - εφόσον είχε υπό την κατοχή της τα εδάφη εκείνα. Κι αν διαβάσει κανείς τα Πρακτικά της Βουλής όταν έγινε η σχετική συζήτηση, θα διαπιστώσει πως το Ελληνικό Κοινοβούλιο, όλες του οι πτέρυγες - δέχθηκαν ευμένως τη δήλωση Μπάλφουρ κι εκφράστηκαν με θερμά λόγια για το εβραϊκό έθνος και την κοινή πορεία δυσκολιών και αντοχής με το ελληνικό. 4) Τη βοήθεια προς τους διωκόμενους Έλληνες από τους Εβραίους της

Σμύρνης κατά τη Μικρασιατική καταστροφή. Γνωρίζω πολλές περιπτώσεις Ελλήνων που εμπιστεύθηκαν μέσα στο χάος που επικρατούσε τις περιουσίες τους σε Εβραίους φίλους τους, κι όταν βοήθησαν ασφαλείς στην Ελλάδα και η κατάσταση εξομαλύνθηκε, τους επιστράφηκαν τα πάντα, ακόμη κι αν οι διασωθέντες είχαν προτρέψει εκείνους τους ανθρώπους να κρατήσουν ένα μέρος ως ευχαριστήριο δώρο. Αυτά σε μια εποχή που το παραπαίον και εν σιγήν ενυριστόμενο ελληνικό κράτος, αργιστορώμενο σε κάποιες παλιές, τραγικές «παλαιοελλαδίτικες» λογικές είχε ψηφίσει νόμο με τον οποίο απαγορευόταν σε οποιονδήποτε να αποβιβαστεί στην Ελλάδα αν δεν είχε θεωρημένο διαβατήριο!! Κι αυτό γιατί ορισμένοι βολεμένοι στην εξουσία «Έλληνες» δεν ήθελαν να ανατραπεί η καθεστρωιά δομή της χώρας με την εισδοχή εκατοντάδων χιλιάδων προσφύγων, «Τουρκόσπορων» όπως τους αποκαλούσαν περιφρονητικά!

5) Τα διάφορα μικρά και μεσαία «παγκόσμια» κατά των Εβραίων κατά τη διάρκεια του μεσοπολέμου, παρά την απόλυτη - σχεδόν - αποχή αζόμης και της φασιστικής δικτατορίας Μεταξά από λήψη ανθεβραϊκών μέτρων. Κάποιες φιλοναζιστικές ομάδες, όμως, δραούσαν - κυρίως στη Μακεδονία - όπως η Τρία Έψιλον κ.ά. και προσπαθούσαν να δημιουργήσουν προβλήματα. Το μόνο που κατάφεραν, μη βρισκοντας ευρύτερη αποδοχή και ανταπόκριση - ήταν να επιδιόδονται σε πράξεις τρομοκρατίας και ενίοτε βίας κατά Εβραίων ή εβραϊκών περιουσιών χωρίς πάντως (κι εντυχώς) μεγάλες «επιτυχίες».

6) Τη στάση των Ελληνοεβραίων κατά τον πόλεμο 1940-41. Είναι γνωστό ότι όλοι οι στρατεύσιμοι Εβραίοι πήραν μέρος στον πόλεμο με την ίδια αγωνιστική διάθεση που είχαν οι χριστιανοί συμπατριώτες τους. Κάπου 13.000 επιστρατεύτηκαν, εκ των οποίων 343 αξιωματικοί, 513 σκοτώθηκαν και 3.743 τραυματίστηκαν. Είναι επίσης γνωστός ο ηρωικός θάνατος του (μόνιμου) Συνταγματάρχη Μορδοχάιου Φριζή, από τη Χαλκίδα, που ως διοικητής του σχεδόν καταδικασμένου λόγω συνθηκών, αποσπασματος Αώου, ήταν ο πρώτος Έλληνας ανώτερος αξιωματικός που σκοτώθηκε, προσπαθώντας να ανακόψει την προέλαση των επιτιθέμενων ιταλικών στρατευμάτων τον Δεκέμβριο του 1940. Η μετέπειτα τύχη των ομοθηρήσκων του στην Ελλάδα - όπως και ο' ολόκληρη την Ευρώπη - είναι γνωστή. Το ολοκαύτωμα που υπέστησαν από τους Ναζί κόστισε στην Ελλάδα πάνω από το 85% των Εβραίων της. Και ο' αυτή τη σκοτεινή εποχή είναι πάμπολλα τα παραδείγματα αλληλεγγύης και βοήθειας των χριστιανών Ελλήνων προς τους Εβραίους Έλληνες.

Ας σημειωθεί επιπλέον ότι η Ελλάδα ήταν η πρώτη (και η μόνη εξ' όσων γνωρίζω) κατοχόμενη χώρα στην οποία οι κεφαλές της Εκκλησίας (Αρχιεπίσκοπος Δαμασκηνός) και της πνευματικής και οικονομικής ζωής (πρόεδρος της Ακαδημίας, πανεπιστημιακοί, πρόεδροι επαγγελματικών και συνδικαλιστικών οργανώσεων) διατύπωσαν με ανοικτή και ξεκάθαρη επιστολή τους προς τις αρχές κατοχής (23.3.43) και με μεγάλο προσωπικό κίνδυνο, τη διαμαρτυρία τους για τον ανθεβραϊκό διωγμό και την έκκλησή τους να σταματήσει.

7) Μετά τον πόλεμο, το Ελληνικό κράτος αν και ουσιαστικά υποστήριξε και ενίσχυσε τον αγώνα των Εβραίων για την ίδρυση του Ισραήλ, εν τούτοις στην κρίσιμη ψηφοφορία στον ΟΗΕ για την ίδρυση ανεξάρτητου Εβραϊκού κράτους (1947), ψήφισε εναντίον αυτής, κάτω από την ανησυχία για την τύχη

των 100.000 Ελλήνων που ζούσαν στην Αίγυπτο. Το επιχείρημα ήταν πεισιτικό άκομα και για τους ίδιους τους Εβραίους, δεν έσπασε όμως τελικά τους Αιγυπτιώτες Έλληνες, αφού είναι γνωστή η μοίρα που τους επιφύλαξε το καθεστώς Νάσοφ.

Όλα τα προαναφερθέντα δείχνουν ότι παρ' όλα τα κατά καιρούς προβλήματα και τις επεμβάσεις τρίτων, γενικά οι σχέσεις Ελλήνων και Εβραίων (και ειδικότερα Ελληνοεβραίων) υπήρξαν καλές. Οι φανατισμοί και οι παρεξηγήσεις κι απ' τις δύο πλευρές, δεν στάθηκαν ικανοί να διασαλευσουν το κλίμα μεταξύ τους σε βαθμό ανεξέλεγκτο. Μεταπολεμικά βέβαια δεν τίθεται καν θέμα κακού κλίματος δεδομένου ότι οι εβραϊκής καταγωγής συμπολίτες μας είναι πλήρως ενσωματωμένοι στο ελληνικό γένος. Η διατήρηση των εθίμων της θρησκείας και γενικά μιας ιδιαίτερης κουλτούρας στα πλαίσια της ευρύτερης ελληνικής δεν τους διαφοροποιεί περισσότερο από άλλες ομάδες του πληθυσμού που έχουν ιδιαίτερες παραδόσεις και έθιμα.

Μένουν μόνο ως θλιβερά απομεινάρια μιας αποτρόπαιας και καταδικασμένης εποχής και ιδεολογίας κάτι κίτριο σαν τους Πλευρή και Μεγαλολίαχο για να μας θυμίζουν ότι ορισμένοι δεν διδάσκονται από τίποτα. Όσο κι αν προσπαθούν να μας πείσουν ότι «άλλαξιν», δεν είναι αντισημίτες αλλά «αντισημιτιστές» και άλλα τέτοια, δεν μας πείθουν. Ιδιαίτερα, το τελευταίο δεν το καταλαβαίνω. Τι εννοούν; Ότι θεωρούν συλλήβδην όλους τους Εβραίους όπου γης Σιωνιστές; Ότι ο Σιωνισμός είναι κακός; Ότι η πολιτική του κράτους του Ισραήλ είναι Σιωνιστική; Δεν ξέρω ακριβώς. Το να διαφωνεί κανείς με την πολιτική ενός ξένου κράτους είναι νοητό ιδεολογικά αλλά πρακτικά, αν δεν έχει άμεση επίπτωση σε μας. Τι μας ενδιαφέρει; Τι περιεργός «μαύρος διεθνισμός» είναι αυτός; Και ποιος λέει ότι π.χ. όλοι οι Ισραηλινοί συμφωνούν με την εκάστοτε κυβερνητική πολιτική; Γι' αυτό υπάρχουν τα κόμματα και τα πρόσωπα. Εκτός αν ο στόχος είναι να ταυτίσουν α priori πολιτική - κράτος - λαό - έθνος με τη «σιωνιστική» πολιτική, με τη διεθνή «σιωνιστική» συννομοσία... Ετσι καλύπτουν το αντισημιτισμό με τον αντισιωνισμό... Αυτό μου φαίνεται τόσο παράλογο όσο να πει ένας π.χ. Άγγλος ότι δεν είναι ανθέλληνας αλλά εναντίον της ελληνικής κυβέρνησης και της πολιτικής της. Αυτό δεν είχε πει κι ο περίφημος ερμηνεύς Δανός υπουργός των Εξωτερικών για το θέμα των Σκοπίων; Ας μην παίζουμε με τις λέξεις λοιπόν. Δικαίωμα κριτικής έχουν όλοι, δικαίωμα υπεριδεολογικής ταύτισης και γενίκευσης δεν έχει κανείς δικαίως και αντικειμενικός άνθρωπος.

Και κάτι τελευταίο: ειδικά για τους Εβραίους, νομίζω ότι η εξ Ελλήνων κριτική θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη ορισμένα στοιχεία. Ότι κι εμείς έχουμε μια ισχυρή διασπορά 6 εκατομμυρίων ανθρώπων την οποία επικαλούμαστε και της οποίας τη βοήθεια συχνά ζητούμε για θέματα άμεσου ενδιαφέροντός μας.

Ότι οι δύο χώρες βρίσκονται στην ίδια γεωγραφική περιοχή και αντιμετωπίζουν πολλά κοινά προβλήματα, όπως το εχθρικό περιβάλλον, τον ισλαμικό φονταμενταλισμό κ.ά. όντας δύο «οάσεις» δημοκρατίας (έστω με τις ατέλειές της) και ελευθερίας στην ευρύτερη Ανατολή.

Ότι είναι τραγικό σφάλμα να ταυτίζονται οι Εβραίοι της Ελλάδας με το κράτος του Ισραήλ. Οι Ελληνοεβραίοι είναι μεν Ισραηλιτες (=Εβραίοι ως έθνος, Ιουδαίοι ως προς τη θρησκεία) αλλά δεν είναι Ισραηλινοί (=υπήκοοι του Ισραήλ, μέλη

του Ισραηλινού λαού), είναι μέρος του Ελληνικού λαού. Έθνος και λαός δεν ταυτίζονται. Και δεν πρέπει να υπάρχουν Έλληνες (και μάλιστα «υπερέλληνες, εθνικιστές») που να επιζητούν αυτή την ταύτιση, γιατί αυτομάτως καθιστούν 6 εκατομμύρια Έλληνες της διασποράς (μέλη του Ελληνικού έθνους αλλά και μέρος του λαού των χωρών όπου κατοικούν) ξένους προς εμάς. Υπονοούν δε ότι δεν υπάρχουν Ελληνοαμερικανοί, Ελληνοκαναδοί, Ελληνοαργεντινοί αλλά μόνο Αμερικανοί, Καναδοί κι Αργεντινοί! Και φανταστείτε κάθε ένας απ' τους ομογενείς μας να κατηγορείται για την πολιτική που ακολουθεί η Ελλάδα - πράγμα που συμβαίνει αρκετά συχνά! Ας είμαστε λοιπόν προσεκτικοί τουλάχιστον εμείς οι Έλληνες όταν υποστηρίζουμε τέτοιες απόψεις.

Όσο για την (αφέλη) θέση ότι για να είναι κάποιος φίλος μας πρέπει να υποστηρίζει ακριβώς τις θέσεις που υποστηρίζουμε εμείς αδιαφορώντας για τα δικά τους συμφέροντα, αυτή προβάλλεται για να υποστηριχθεί ότι το Ισραήλ (πάλι το Ισραήλ, το ταυτίζουν με τους Ελληνοεβραίους) έχει φιλικές σχέσεις με τη μεγάλη μας αντίπαλο, την Τουρκία. Δεν καταλαβαίνω, δηλαδή θα έπρεπε να αξιωνομουμε από κάθε κράτος να ακολουθεί τυφλά την πολιτική μας;

Όπως το Ισραήλ έχει φιλικές σχέσεις με την Τουρκία (εφόσον οι Τούρκοι δεν έχουν σημεία τριβής με τους Ισραηλινοί) έτσι κι εμείς έχουμε καλές σχέσεις με τους Αρμένιους που διαείνεται εχθρικά προς το Ισραήλ.

Στις διεθνείς σχέσεις δεν ισχύει το «ο εχθρός του φίλου μου είναι και δικός μου εχθρός». Και μια τέτοια παρατήρηση; Θα μας εννοχούσε το γεγονός αν ρωτούσαμε έναν Ελληνοσοβιετικό ποια χώρα - λέρα της Σοβιετίας - σημαδεύει και υποστηρίζει και μας απαντούσε «την Ελλάδα»; Θα το θεωρούσαμε «προδοσία» προς τη Σοβιετία; Όχι βέβαια. Γι' αυτό ας μην προσπαθούν να μας πείσουν ορισμένοι ότι είναι κακοί οι Εβραίοι της διασποράς να σημαδεύουν και - όταν χρειάζεται - να βοηθούν το Ισραήλ. Εκτός αν εννοούνται απ' το γεγονός ότι οι Εβραίοι είναι καλύτερα οργανωμένοι, πιο αποτελεσματικοί και κατορθώνουν παρά τις εσωτερικές τους αντιθέσεις να χαρίζουν μια κοινή γκαρμμη πλεινής. Αν αυτό είναι το θέμα, υπάρχει λύση: ας αφήσουμε εμείς οι Έλληνες τις στεριές αντιπαράθεσεις (που πολλές φορές εξάγουμε και στον ελληνισμό του εξωτερικού), ας σταματήσουμε να ασχολούμαστε με τον μικρόκοσμο μας (πως θα διορθωθούμε, πως θα «φάμε» κρατικά κονδύλια, πως θα καταλάβουμε μια θέση εξουσίας και προνομίων) κι ας ενώσουμε τις δυνάμεις μας για την πρόοδο της Ελλάδας και του ελληνισμού. Ας κλείσουμε τα αυτιά στους κηρυκτες του εθνικισμού, του φανατισμού και του απομονωτισμού κι ας αναλάβουμε στην υπηρεσία των ιδεών αυτών που δόξασαν τους Έλληνες στην παγκόσμια Ιστορία έστω κι αν πολλές φορές τις πληρώσαν ακριβώς: την ελευθερία, τη δημοκρατία, το μέτρο, την ισοπολιτεία, την ανεκτικότητα, την ελευθερία γνώμης και έκφρασης - η οποία όμως δεν θα αναιρεί όλα τα προηγουμένα. Ετσι μόνο θα αντιμετωπίσουμε το φανατισμό και τον παραλογισμό - απ' όπου κι αν προέρχονται.

[Η κα Άννα Αποστόλου είναι τελειόφοιτος της Φιλοσοφικής Σχολής (Τμήμα Ιστορίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης). Το παραπάνω άρθρο δημοσιεύτηκε στη στήλη το «Βήμα των σπουδαστών» του Οικονομικού Ταχυδρόμου, 8.6.1995].

Ισραηλιτικά Κοιμητήρια της Κέρκυρας

- Του κ. ΓΙΩΡΓΟΥ ΖΟΥΜΠΟΥ

«... ολόκληρος ο περίοικτος
σήμερον ούτος χώρος παρεχωρήθη
αμετακλήτως...»

Κατά το 12ο αιώνα ο Ραβίνος Βενιαμίν από την Τουδέλα αναφέρει στην Κέρκυρα την ύπαρξη ενός μόνο Εβραίου. Στα 1267, όταν κυρίαρχοι της Κέρκυρας ήταν οι Ανδριαννοί, οι Εβραίοι της Κέρκυρας ήταν ήδη πολυάριθμοι. Οι πρώτες ομάδες προέρχονταν από χώρες της βυζαντινής επιζώστιας και διακρίνονταν από τους μετέπειτα εγκατασταθέντες με το όνομα «Γραικοί». Οι «Γραικοί» ανήκαν στην ομάδα των «Ρωμανιωτών», που κατοικούσε στα ευρωπαϊκά εδάφη της Βυζαντινής αυτοκρατορίας και διακρίνονταν έτσι από τις άλλες ομάδες των «Ασkenaζίμ», των «Σεφαραδίμ» κ.ά.

Εκτός από τους «Γραικούς» αργότερα εγκαταστάθηκαν στην Κέρκυρα και πολλοί Εβραίοι από την περιοχή της Απουλίας (Ν. Ιταλία). Κήματα Πουλιέζων ήλθαν στα 1494, όταν η Νεάπολη καταλήφθηκε από τους Γάλλους. Ανάμεσα σ' αυτούς βρισκόνταν και Σεφαραδίμ οι οποίοι είχαν εκδιωχθεί από την Ισπανία στα 1492.

Κατά την πολιορκία της Κέρκυρας στα 1537 ο εβραϊκός πληθυσμός μειώθηκε πολύ. Στα 1540 αυξάνεται εκ νέου, λόγω διώξεων στο βασίλειο της Νεάπολης. Τότε, μαζί με τους Απουλιανούς (που ήταν οι πολυαριθμότεροι) έρχονται Σεφαραδίμ, Ασkenaζίμ και Λεβαντίνοι (Ρωμανιώτες). Η αριθμητική υπεροχή του Απουλιανού στοιχείου επέβαλε στην παροικία την διάλεκτό του. Όμως δεν μπόρεσαν να ενωθούν με την παλιά Συναγωγή των Γραικών και αναγκάστηκαν να δημιουργήσουν στα 1551 καινούρια Κοινότητα και Συναγωγή με την ονομασία «Πουλιέζα». Από τότε διαιρούνται οι Εβραίοι της Κέρκυρας σε Γραικούς και Πουλιέζους. Η Συναγωγή που ιδρύθηκε τότε διατηρήθηκε μέχρι το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και καταστράφηκε στις 13 Σεπτεμβρίου 1943.

Στα 1589, εγκαταστάθηκαν στο νησί πρώην Μαράνοι από την Πορτογαλία. Αυτοί δεν μπόρεσαν να δημιουργήσουν δική τους Κοινότητα καθώς με εντολή των Βενετσιάνικων αρχών ενώθηκαν με τους Πουλιέζους.

Κάθε μια από τις δύο Κοινότητες είχε δικό της Κοιμητήριο και χωριστή Χεβρά Γκεμιλουτ-Χασαδίμ. Οι σχέσεις ανάμεσα στις δύο Χεβρώτ περιγράφονται αναλυτικά στην εργασία του Μιζραχή⁽¹⁾. Αναφέρουμε μόνο ότι στα 1897 σημειώθηκε σοβαρή διένεξη ανάμεσά τους για τον εξής λόγο: Πέθανε στην Κέρκυρα ξένος Εβραίος (από την Ανδριανούπολη) τον οποίο ενταφίασε η Χεβρά Γραιά στο νεκροταφείο της, ενώ εφόσον ήταν ξένος

χωρίς συγγενείς στην Κέρκυρα, την ταφή του διεκδικούσε η Χεβρά Πουλιέζα. Μετά το επεισόδιο αυτό, έγινε συμφωνία μεταξύ των δύο Χεβρώτ το Δεκέμβριο του 1897 και οριστικά παρόμοια ζητήματα.

Στα 1891, μετά τη «Συκοφαντία του αίματος», ενώθηκαν οι δύο κοινότητες Γραιά και Πουλιέζα σε μία. Δε συνέβη όμως το ίδιο με τις Χεβρώτ. Έτσι οι απόγονοι των Γραικών

συνεχίστηκαν να θάβονται στο δικό τους νεκροταφείο και οι απόγονοι των Πουλιέζων στο δικό τους. Κατά τη διάρκεια της γερμανικής κατοχής όμως, οι νεκροί και των δύο Κοινοτήτων θάβονταν σε κοινόχρηστο χώρο μεταξύ των δύο νεκροταφείων.

Τα δύο κοιμητήρια βρισκόνταν στο ύψωμα του Αβραμίου. Των Γραικών προς τη πλαγιά του Νέου Φρουρίου, ενώ το Πουλιέζικο προς την πλευρά του μοναστηριού της Πλατυτέρας. Από τότε άρχισε ο χώρος να χρησιμοποιείται δεν έχουμε σαφή στοιχεία. Πιθανόν, μέρος άρχισε να χρησιμοποιείται από τον 16ο αιώνα, ενώ το υπόλοιπο από τις αρχές του 18ου⁽³⁾.

Κατά μία πληροφορία, στα χρόνια των Ανδριανών, οι εκτελέσεις γίνονταν στο χώρο του ιουδαϊκού νεκροταφείου και ο δήμιος επιλέγονταν από τα μέλη της Κοινότητας⁽²⁾. Πιθανότατα η θέση των κοιμητηρίων που προαναφέραμε διαφέρει από τη θέση που είχε το αρχικό ως το 16ο αιώνα, καθώς τότε αλλάζει η θέση της Εβραϊκής συνοικίας για λόγους οχυρωματικούς. Μάλιστα, ανεξάρτητη πληροφορία το τοποθετεί στο δυτικό άκρο της

Το βορεινό άκρο της πόλης (συναγωγή «Καμιτέλο») με τα επιθαλάσσια τείχη («Μουράρια»). Εδώ βρισκόταν πριν από αιώνες η Εβραϊκή συναγωγή της Κέρκυρας.

ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΑ ΚΟΙΜΗΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ

σημερινής Εβραϊκής συνοικίας, προς τον προμαχώνα Σαραντάρη.

Στα τελευταία χρόνια της Αγγλοκρατίας έγινε περιτείχιση του Κοιμητηρίου από μονάδα του αγγλικού μηχανικού. Αναφέρει η σχετική απόφαση μεταφρασμένη από τα αγγλικά⁽⁴⁾:

«Αποφασίσασα η Επιτροπή του Ισραηλιτικού Κοιμητηρίου Κερκύρας να προμηθεύσει το ποσόν πεντακοσίων λιρών στερελινών, προς περιτείχιση του επικειμένου Κοιμητηρίου του (Lunette Meiton) προς το Φρούριον Αβραμίου, το Βασιλικόν Μηχανικόν συναινεί να εκτελέσει την εργασίαν αυτήν, διά πληρωμής γινομένης υπό της Επιτροπής επί τούτο επιφορτισθείσης υπό της Ισραηλιτικής Κοινότητος. Αι πληρωμαί θέλουσι λάβει χώραν ανά δευτέραν Παρασκευήν κατά την μίαν ώραν μ.μ. Ο πληρωτής θέλει συμπεριλάβει την προηγηθείσαν Παρασκευήν. Η Ισραηλιτική Επιτροπή συναινεί να χορηγήσει την ξυλείαν ης η αξία υπολογίζεται εις λίρας 130, αίτινες αφαιρεθήσονται εκ του ρηθέντος ποσού 500 λιρών συμφωνηθεισών δι' άπασαν την δαπάνην.

Η προταθείσα περιτείχισις θέλει εκτείνεσθαι από της αριστεράς αναβάσεως του Φρουρίου Αβραμίου, μέχρι του τηλεγραφικού πασσαλού επί της οδού εδόθεν, κατ' έκτασιν του δρόμου μέχρι της πρώτης οικίας του Αγίου Ρόζκου και εκείθεν μέχρι του άκρου προς ανατολάς του αντικριτιδώματος του (Lunette Meiton), θέλουσι γίνει δύο θυρώνες εισόδου, ο εις επί της δημοσίας οδού και ο έτερος έχων την πρόσοψιν εκ του οπισθίου μέρους του Αγίου Ρόζκου.

Η περιτείχισις θα συνίσταται εξ ενός πασσαλώματος επτά ποδών ύψους, λευκού ελατίου ξύλου κατά σειράς 10 ποδών, κεχωρισμένας διά δρυίνων πασσαλών επί τοιχίσκου 3 ποδών ύψους, ο οποίος θα εκτείνεται όλο περίεξ του περιτειχίσματος του θεμελίου, επειδή το ήμιον του τοίχου οφείλει να εκβάλει έξωθεν της επιφανείας του εδάφους.

Οι παραστάδες των θυρώνων έσονται λίθινοι, οι θυρώνες οφείλουσι να έχωσι ισχυρά σιδηρά παρατήματα και κλείθρα και τέλος το πασσαλώμα θα είναι πεπεποιημένον.

- Σ.Β. Λέβης Επίτροπος και Μέλος της Επιτροπής διά το περιτείχισμα του Κοιμητηρίου
- Α. Βαρούχ Επίτροπος και Μέλος της Επιτροπής
- Μωσής Μ. Λέβης Μέλος της Επιτροπής
- Ηλίας του Δ. Μόρδου Μέλος της Επιτροπής
- Σωτήρ Ισράκ Μέλος της Επιτροπής
- Ιωσήφ Ν. Αβράμ Πρεσβύτερος της Συναδελφότητος
- Α. Κολωννιός Μέλος της Επιτροπής

Συναινών όπως υπό τους όρους ρηθέντας επιχειρηθή το περιτείχισμα του Ισραηλιτικού Κοιμητηρίου εκ του Διαμερισματος του Βασιλικού Μηχανικού, υπ' ευθύνην των προειρημένων μερών.

Ιω. Ρέμιον

Ταγματάρχης του Βασ. Μηχ.

9 Μαρτίου 1863

Στη συνέχεια, και αφού έχουν γίνει οι εσκαφές για τα θεμέλια, ένας κάτοικος της περιοχής πετυχαίνει διακοπή των εργασιών με αιτιολογικό την καταπάτηση ιδιοκτησίας του. Η υπόθεση καταλήγει στο Ειρηνοδικείο και οι εργασίες καθυστερούν μέχρι το Φθινόπωρο.

Στα 1928 ο Σύλλογος Προσφύγων Μακεδονίας-Θράκης «Η Πρόνοια», που είχε ιδρυθεί στην Κέρκυρα πέντε χρόνια ενωρίτερα, ζήτησε από την Ισραηλιτική Κοινότητα να του παραχωρήσει την αχρησιμοποίητη λωρίδα του Κοιμητηρίου μετροστά στο δημόσιο δρόμο κοντά στο μοναστήρι της Υ.Β. Πλατυτέρας. Σκοπός ήταν να εγκαταστήσει προσωρινά παρατήρηματα καθώς ο χώρος που είχε παραχωρηθεί στους πρόσφυγες στο ύψωμα του Αβραμίου δεν επαρκούσε.

Στα 1931 αρχίζει για το Κοιμητήριο μια περιπέτεια που θα διαρκέσει σαράντα ολόκληρα χρόνια. Στις 18 Αιγούστον ο Νομάρχης Κέρκυρας ζητά από το Διοικητικό Συμβούλιο της Κοινότητας να του προσκομίσει τίτλους ιδιοκτησίας του χώρου. Η αντίστροφη μέτρηση για το χώρο που φιλοξένησε πάνω από τέσσερις αιώνες τους νεκρούς της Κοινότητας είχε αρχίσει. Για την ίδια την

Τμήμα αεροφωτογραφίας της πόλης λίγα χρόνια πριν ξησπάσει ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος. Σε πρώτο πλάνο διακρίνονται από αριστερά προς τα δεξιά: Το εργοστάσιο Λασιότη (δεν υπάρχει πια), το κτίριο του Γηροκομίου με προσφυγικές κατοικίες δεξιά του, το Κοιμητήριο των Γραικών και το Κοιμητήριο των Ποινικών.

Η νότια είσοδος του σημερινού Ισραηλιτικού Κοιμητηρίου. Η διάκριση ανάμεσα σε Γραικούς και Ποιλιέζους δεν υφίσταται πλέον. Το Άστρο του Λαβίθ θυμίζει πάντα την Ιστορία.

Κοινότητα είχε αρχίσει από το 1891 με τη «Συνοφαντία του αίματος» και ολοκληρώθηκε το 1944 με το Ολοκαύτωμα.

Στις 7 Σεπτέμβρη, ο Πρόεδρος της Κοινότητας Βίκτωρ Μόρδος ζητά από τον Ειρηνοδίκη Κερκύρας να γίνει ένορκη εξέταση μαρτύρων σχετικά με το ιδιοκτησιακό καθεστώς του χώρου του Κοιμητηρίου.

Η εξέταση αυτή έγινε την Τετάρτη 9 Σεπτέμβρη, κατατέθηκε στο αρχείο με α.α. 717 και ανέφερε:

«... βεβαιούμεν ότι ολόκληρος ο περιφρακτός χώρος του Ισραηλιτικού Νεκροταφείου ανήκει κατ' απόλυτον και αποκλειστικήν κυριότητα εις την Ισραηλιτικήν Κοινότητα Κερκύρας, την κυριότητα δε ταύτην ανεγνώρισαν προ του έτους 1863 η τότε Κυβέρνησις του Επικυριαρχικού Πολιτεύματος και άπασαι αι προ ταύτης Κυβερνήσεις από του χρόνου της Ενετοκρατίας εν Κερκύρα, ότι το σπουδαιότερον εκ των καταστικτών της κυριότητος εγγραφην παραλειφθέν υπό του Σαββάτου Μινέρβου πτ. Ιεσουά απωλόθη, ότι ολόκληρος ο περιφρακτός σημερινός χώρος παρεχωρήθη αμετακλήτως καθότι κατά επιτακτικόν θρησκευτικόν νόμον δεν επιτρέπεται ούτε η εκταφή ούτε το άνοιγμα των υφισταμένων ταφών. Οι εξ ημών δε Μινέρβος Σάββατο πτ. Ιεσουά ετών 85 κτηματίας και Τζεζάνας Μάρκος πτ. Ισαάκ ετών 71 έμποροῦ-πάλληλος και Ιάκωβος Κερίδος πτ. Αβραάμ ετών 65 έμπορος γνωρίζομεν ότι ο Σάββατος Μινέρβος παρέλαβε προ εξαετίας παρά του Ιακώβου Κερίδου όστις ως κλη-

ρονόμος του πατρός του Αβραάμ Κερίδου ο οποίος είχε παραλάβει εκ των αρχείων της Ισραηλιτικής Κοινότητος Κερκύρας το καταστικόν έγγραφον δυνάμει του οποίου κατά το έτος 1502 η τότε Ενετική Κυβέρνησις είχε παραδώσει προς Ισραηλιτικήν Κοινότητα Κερκύρας ολόκληρον τον περιφρακτον χώρον και μείζονα τούτου έκτασιν μέχρι της Ιεράς Μονής Πλατυτέρας προς χρήση Νεκροταφείου των Ισραηλιτών και επί λόγω κυριότητος λαβούσα εις ανταλλαγην ολόκληρον την έκτασιν λεγομένην τότε Οβριοβούνι όπου και η αρχαιοτάτη της Κερκύρας Συναγωγή εις την σημερινήν συνοικίαν Καμπιέλου αρχομένης από της κλίμακος της Εκκλησίας Αντιβουνωτίσισης εκχνομένην εις ολόκληρον την συνοικίαν. Καμπιέλου μέχρι των εκκλησιών Ταξιαρχών ότι εις τον περιφρακτον νυν χώρον όπου το Νεκροταφείο ότε παρεχωρήθη εις την κοινότητα και μέρος τούτου ον δεν περιεφράζε η κοινότης κείμενον προς δυσμάς ήτο κατά το πλείστον πεφτυεμένη άμπελος ότι έκτοτε από του έτους 1502 και δυνάμει του άνω τίτλου ανταλλαγής η κοινότης νέμεται συνεχώς, αταράχως, ειρηνικώς δημοσία και επί λόγω κυριότητος και κατοπιν πάντων των αναγνωρίσεων υφ' υμών των μετά την πτώσιν της Ενετικής Δημοκρατίας Κυβερνήσεων μέχρι της σημερινον προς χρήση Νεκροταφείου ότι κατά το έτος 1857 αδεία αυτής ταύτης της Αγγλικής Κυβερνήσεως περιεφράχθη το Νεκροταφείον υπό τας υπηρεσίας του μηχανικού του Αγγλικού Στρατού δι' εξόδων της κοινότητος ότι ταύτα βεβαιώ εκ παραδόσεως και ο εξ ημών Βαρούχ Σαμουήλ Μάρκου ετών 51 θρησκευτικός διδάσκαλος και ενθυμούμαι τον θόρον τον όστις εγένετο εκ μέρους του Ιακώβου Κερίδου και των αποτελούντων τότε το συμβούλιον της κοινότητος και του Απουλιανού Ναού Γκεμιλούθ Χασαδήμ για το γεγονός ότι ο Σάββατος Μινέρβος παραλαβών το Έγγραφον τούτο και παραδώσας εις τρίτα πρόσωπα δεν ήδυνήθη να επιστρέψη εις τα αρχεία της κοινότητος λόγω απωλείας. Ούτως εΐη ο Θεός βοηθός και η Ιερά αυτού Βίβλος.

Εις βεβαίωσιν συντάγη η παρούσα έκθεσις ήτις αναγνωσθείσα και βεβαιωθείσα υπογράφεται...».

Στις 10 Οκτώβρη η Νομαρχία ζητά και πάλι από την Κοινότητα έγγραφα και τίτλους ιδιοκτησίας. Η Κοινότητα απαντά μετά τέσσερις μέρες στέλνοντας εννιά έγγραφα. Όμως...

«... Πλην των τίτλων τούτων υφίστανται και έτεροι, τους οποίους λόγω της υφισταμένης διαίρεσεως μεταξύ των μελών της Ισραηλιτικής Κοινότητος, δεν κατορθώσαμεν να λάβωμεν εις την κατοχήν ημών, όπως συναποστείλωμεν μετά των λοιπών των ευρισκομένων εις το Γραφείον της Κοινότητος, αντίγραφα των οποίων διαβιβάζομεν επί ασήμιον χάφτου προς χρήση υπηρεσίας του Δημοσίου».

Για λίγα χρόνια δεν βρίσκουμε σχετικές ειδήσεις, αλλά στις 7 Νοέμβρη 1936 το θέμα συζητιέται στη Δημαρχιακή Επιτροπή, στις 11 στο Δημοτικό Συμβούλιον. Οριστική

απόφαση παίρνει το Δημοτικό Συμβούλιο (οπότε εκδίδει και σχετικό ψήφισμα) στις 2 Δεκέμβρη της ίδιας χρονιάς:

«Περί απαλλοτριώσεως γηπέδου προς ίδρυσιν νέου Ισραηλιτικού Νεκροταφείου»

Ο κ. Πρόεδρος εισηγείται λέγων ότι, ως και εν τη προηγούμενη συνεδριάσει του Δημοτικού Συμβουλίου ανεκoinώθη, επιβάλλεται κατόπιν της από 6 Ιουνίου ε.ε. αποφάσεως της Υγειονομικής Επιτροπής η κήρυξις απαλλοτριωτέου του ιδιωτικού κτήματος, του παρά του Προϊσταμένου του Υγειονομικού Κέντρου και κ. Δημάρχου υποδεικνυομένου τοιούτου, παρά το Ιταλικόν Νεκροταφείον, προς μεταφοράν του Ισραηλιτικού Νεκροταφείου, αχρηστευομένου του σημερινού τοιούτου, όπερ θέλει εξωραϊσθή μεταβαλλόμενον εις άλσος, και παρακαλεί όπως ληφθή η κατά Νόμον απόφασις του Δημοτικού Συμβουλίου, δεδομένου μάλιστα ότι η Δημοτική Αρχή προέβη εις τας δεούσας ενεργείας διά την υπέρ του Δήμου εξασφάλισιν της μεταβιβάσεως της κυριότητος του σημερινού χώρου του Ισραηλιτικού Νεκροταφείου.

Το Δημοτικόν Συμβούλιον, λαβόν γνώσιν της ρηθείσης από 6-6-1936 αποφάσεως της Υγειονομικής Επιτροπής και τοιαύτης της Δημορχιακής Επιτροπής από 7-11-1936 και έχον υπ' όψει το εδάφιον 4 του άρθρου 22 του «Περί Γενικού Οικοδομικού Κανονισμού του Κράτους» Διατάγματος της 3 Απριλίου 1929, ως και τα άρθρα 48 και 197 του Κώδικος Δημοτικής Νομοθεσίας, ομόφωνον κηρύσσει απαλλοτριωτέον τον, παρά του Προϊσταμένου του Υγειονομικού Κέντρου και του κ. Δημάρχου, υποδεικνυόμενον ως καταλληλότερον χώρον διά την ίδρυσιν νέου Ισραηλιτικού Νεκροταφείου, κείμενον παρά το Ιταλικόν Νεκροταφείον και κατεχόμενον σήμερον παρά του Χρήστου Γοργιάκη πτ. Νικολάου, συνολικού εμβαδού μ. τ. 6.314,75 εις ον περιλαμβάνονται και διάφορα ελαιόδενδρα μετά οπωροφόρον τοιούτων συνολικού αριθμού 110, ως λεπτομερώς περιγράφονται εν τω συνταχθέντι παρά του Προϊσταμένου των Τεχνικών υπηρεσιών του Δήμου σχεδιαγράμματι. Εκδίδει δε σχετικόν ψήφισμα υπ' αριθ. 194».

Για ένα διάστημα δεν εντοπίσαμε στοιχεία σχετικά με τη μεταφορά. Η υπόθεση όμως πρέπει να είχε «κολλησει» όπως φαίνεται από δημοσίευμα του 1939:

«... Το ζήτημα της μεταφοράς του Νεκροταφείου των Ισραηλιτών είναι πλέον καιρός να τελειώσει. Η αντίδρασις, από οπουδήποτε και αν προέρχεται, πολύ δικαίως προκαλεί δυσάρεστον εντύπων εις την κοινωνίαν μας. Ο Δήμος μας εξεπλήρωσε πλήρως το καθήκον του, πρέπει και η Ισραηλιτική Κοινότης να εκπληρώσει το ιδιόν της. Οι συμπολίται μας Ισραηλίται δεν πρέπει να λησμο-

νούν ότι όλοι οι άλλου θρησκειώματος Κερκυραίοι τους θεωρούμεν ως γνήσια τέκνα της Ελληνικής Πατρίδος και συνεπώς τρέφομεν δι' αυτούς πραγματικά αδελφικά αισθήματα. Και θα είναι αμαρτία ένα ζήτημα τόσον επουσιώδες να ψυχράνει την αμοιβαίαν εμπιστοσύνην και αγάπη, ο Σοφός. Αρχιραβίνος, διά τον οποίον πάντες τρέφομεν απεριόριστον σεβασμόν, ας αναλάβει εις τας σφίβας του χείρας την επίλυσιν του ζητήματος αυτού».

Ήδη όμως έχει ξεσπάσει ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος και το θέμα μένει σε αδράνεια. Ακολουθεί το Ολοκαύτωμα και ο εκμηδενισμός της κερκυραϊκής Κοινότητας (σε ποσοστό 90%). Στα κατοπινα χρόνια το Κοιμητήριο υπέστη βανδαλισμούς (αφαιρέθησαν από αγνώστους επιτύμβιες πλάκες) και ο οριστικός διακανονισμός έγινε

πριν 25 περίπου χρόνια οπότε θεμελιώθηκαν τα κτίρια των γενικών λυκείων της πόλης. Λίγα χρόνια πριν είχε κατασκευαστεί δίπλα το νέο Νοσοκομείο αλλάζοντας τελείως τη φυσιογνωμία της περιοχής. Μόνη ανάμνηση από την παλιά χρήση του χώρου είναι ένα μικρό τμήμα του διαχωριστικού τείχους ανάμεσα στο κοιμητήριο των Γραικών και αυτό των Πουλιέζων. Το νέο Κοιμητήριο έγινε στο σημείο που προβλέπαν οι αρχικές προπολεμικές συνεννοήσεις, δίπλα στο Καθολικό.

[Στοιχεία για την Ισραηλιτική Κοινότητα Κερκύρας έχουν δημοσιευθεί στα Χρονικά στα τεύχη 20, 22 / σελ. 22, 34/14, 34/27, 58/7, 63, 68/41, 93, 95/25, 96/7, 97/9, 104/19, 107/5, 110/13, 116/3, 120/26, 121/10 και

131/19].

Παραπομπές:

1. Χαρίμ μπεν Σεμονέλ Μιζραχί: «Ιστορικοί σημειώσεις της Ισραηλιτικής Κοινότητας Κερκύρας. Αι Νέκροι Γαμιλιούτ Χασαδην», Κέρκυρα 5708 (1948).

2. William Miller: «Η Φραγκοκρατία στην Ελλάδα 1204-1566», εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1990 (Β' έκδοση).

3. Κ.Χ.Μ. Κυριάκης: «Οδός της Νήσου Κερκύρας κ.λπ.», εν Αθήναις 1902.

4. Γ.Α.Κ. - Αρχαία Νομού Κερκύρας - Αρχαίο Ιόνιον Γεωγραφίας: Β' Σύνοδος ΙΑ' Κοινοβουλίου. Εργραφα διαβιβασθέντα υπό της Γεωγραφίας - Α.φ. 115.

[Εδώ πρέπει ν' αναφερθεί ότι μαζί με τα έργα της Αγγλοκρατίας υπήρχαν και έργα της περιόδου 1928-1932. Προφανώς τα έργα του 1863 χρησιμοποιήθηκαν όταν άρχισε να συζητείται η μεταφορά του Κοιμητηρίου σε άλλο χώρο και μετά τοποθετήθηκαν στη θέση τους μαζί με την καινούρια αλληλογραφία. Τη δεσμίδα των εργαζομένων αυτών εντόπισε ο τ. Προϊστάμενος του Αρχαίου Ιονίου Γεωγραφίας κ. Νίκος Ασπιώτης, τον οποίο ευχαριστώ και από τις γραμμές αυτές].

Σχεδιαγράμμα της περιοχής των δύο κοιμητηρίων φτιαγμένο στα 1852. Οι κεντρικοί οδικοί άξονες είναι οι ίδιοι μέχρι σήμερα.

Μνήμη διδακτική του Αλβέρτου Αϊνστάιν

Του κ. ΓΙΩΡΓΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑΚΗ,
Πρύτανη του Πανεπιστημίου Κρήτης

Απτό τις ημέρες συμπληρώθηκαν 40 χρόνια από τον θάνατο του Αλβέρτου Αϊνστάιν. Περισσότερο κάτοικος του Σύντακτος παρά της Γης, ο Αϊνστάιν άφησε ήμερα την τελευταία του πνοή στις 18 Απριλίου του 1955, στο Πρίνστον των Ηνωμένων Πολιτειών. Εκεί είχε βρει ανθρώπινο και επιστημονικό καταφύγιο μετά την άνοδο του ναζισμού στη Γερμανία. Τα τελευταία του χρόνια είχε αφοσιωθεί στην αναζήτηση της ενιαίας θεωρίας - όνειρο των φυσικών απορραματισμένο - που θα περιελάμβανε όλες τις δυνάμεις του Σύντακτος. «Τον θιμάμαι να δίδει διαλέξεις φοροφώντας ένα παλιό πουλόβερ και παντόφλες χωρίς κάλτσες και να μας μιλά για τον συνδυετικό κριζο που αναζήτησε ανάμεσα στη βαρύτητα και στις δυνάμεις του ηλεκτρομαγνητισμού», γράφει ο J. Bronowski. «Το πουλόβερ, οι παντόφλες, η απέχθεια για τυράντες και κάλτσες δεν αποτελούσαν εκκεντρικότητες. Δεν τον απασχολούσε καθόλου η εγκόσμια επιτιγία, ο καθοπισοπρετισμός ή ο κομοφοορισμός. Μισούσε τον πόλεμο και την υποκορυσία, και πάνω απ' όλα μισούσε τον δογματισμό».

Μετά τον θάνατο του - αλλά και όσο ζούσε - κάθε λογιής βιβλία, μαοτυρίες και ανέκδοτα σισσοφρευθήσαν γινώο από το έργο ή την προσωπική του ζωή. Ίσως αυτή είναι πάντοτε η διπλή μοίρα των μεγάλων, της επιστήμης ή της τέχνης. Από τη μια, τη ζωή και το πέρασμά τους από τη ζωή σιννοδεύει ο μύθος, το ενδιαφέρον για τα ερωτικά ή τις σινηθειές τους, η σιγνή παραοποίηση της προσωπικότητας και του έργου τους. Από την άλλη, η παρουσία τους έχει μια διαχροινικότητα, είναι σαν να υπήρχαν από πάντα και να υπάρχουν για πάντα. Φοβούμαι ότι οι επέτειοι, είτε για έθνη πρόκειται ή για ανθρώπους, περισσότερο από άλλα χρησιμοποιούν - σ' αυτό η Ελλάδα έχει ιδιαίτερες επιδόσεις - για υπερβολές και κενούς λόγους, για υποκορυστικά αιμερώματα, για την προβολή τη δική μας μάλλον παρά του γεγονότος ή του προσώπου που τιμάται.

Αυτό πάντως που χαρακτηρίζει τη σκέψη του Αϊνστάιν ήταν η τόλμη των ερωτημάτων, που, ενώ σιγνά φαίνονταν αθώα ή και απλοϊκά, άγγιζαν τη ρίζα των κατεστημένων ιδεών. Ο Αϊνστάιν δεν επεδίωκε μια μερική απάντηση στα προβλήματα της φυσικής, την υποσημείωση στις θεωρίες της. Επεδίωκε την καινούρια ματιά ή το υποτερόγραφο. Με έναν περιεργό τρόπο αιρεται πάνω ή πέρα από τις θεωρητικές βεβαιότητες της σιγμής, αναζητώντας τον δικό του

μίτο, που θα τον οδηγήσει - και την επιστήμη μαζί του - σε ένα πραγματικό ξέφωτο. Είτε η ταχύτητα του φωτός τον απασχολούσε είτε η φύση της βαρύτητας, ο Αϊνστάιν έδιδε την εντύπωση ότι ελάχιστα ενδιαφέρεται για το συγκεκριμένο ερώτημα. Αυτό που τον απασχολούσε ήταν το Όλον. «Μου φαίνεται ότι το ανθρώπινο μυαλό πρέπει πρώτα να κατασκευάζει ανεξάρτητα μορφές, πριν να μπορέσει να τις βρει στην πραγματικότητα» έλεγε.

Κατά τα χρόνια της εφηβείας του - ο Αϊνστάιν γεννήθηκε το 1879 - η φυσική βρισκόταν στο απόγειο του θριάμβου της. Η ηλεκτρομαγνητική θεωρία περιελάμβανε σε λίγες κομπές εξισώσεις, που ανακάλυψε ο Μάξγουελ, τα φαινόμενα του ηλεκτρισμού, του μαγνητισμού και τη μεταξύ τους σχέση - ενώ απεδείκνυε ότι το φως είναι και αυτό ένα ηλεκτρομαγνητικό κύμα. Από την άλλη, η Νευτώνεια Δυναμική, που είχε ήδη ηλικία δύο αιώνων, περιέγραφε με ακρίβεια τις κινήσεις και τη βαρυτική έλξη των υλικών σωμάτων. «Πατώ σε ώμοις γιγάντων», σινηθίζε να λέει ο Αϊνστάιν. Από τους ώμοις ωστόσο των γιγάντων αυτών δεν είδε απλώς τις μικρές ρωγιές στο κλασικό οικοδόμημα της φυσικής. Όπως σινηθίζουν οι μεγαλοφυές, ο Αϊνστάιν κατάλαβε ότι το πρόβλημα δεν ήταν στις ρωγιές, αλλά στα ίδια τα θεμέλια.

Οι ρωγιές στο επιβλητικό οικοδόμημα της φυσικής ήταν κυρίως κάποια ανερωμήνευτα πειράματα σχετικά με το φως και τη συμπεριφορά του. Καθώς λοιπόν ο Αϊνστάιν αρχίζει να ασχολείται με το φως - από την ηλικία των 16 χρόνων, μαθητής ακόμη! - ένα ερώτημα τριγυρίζει διαρκώς στο μυαλό του: Πώς θα μοιάζει αν κάποιος τρέχει πίσω από ο φως, με την ίδια ταχύτητα; Πώς θα φανεί τότε το ίδιο το φως, ο κόσμος, ένα ρολόι που κάπου κοντά μετρά αδιαφορα τον χρόνο; Είναι αλήθεια ότι η απλοότητα των ερωτημάτων ξεγέλα αμέσως. Αν όμως οδηγηθούμε από την πείρα της καθημερινής ζωής, ή ακόμη και από τους νόμους που διατύπωσε ο Νεύτων, η απάντηση στα ερωτήματα ηχεί παρόδοξη και χωρίς νόημα. Διότι, αν κάποιος τρέξει με την ταχύτητα του φωτός, το φως θα φανεί ότι σταμάτησε!

Αυτό τουλάχιστον σιναγεται από παρόμοιες εμπειρίες. Ο διπλανός μας επιβάτης στο κάθισμα του τρένου ή του αεροπλάνου, το ίδιο το αεροπλάνο όπου ταξιδεύουμε μας φαίνεται - εκτός αν έχει κακοκαιρία! - ακίνητο, αφού και εμείς συμμετέχουμε στην κίνησή του. Με το φως ωστόσο πρέπει να συμβαίνει κάτι τελείως διαφορετικό: διότι

ασφαλώς φως αζίνητο δεν νοείται! Τα πράγματα μάλιστα φαίνονται ακόμη πιο παράδοξα αν το νοητικό μας πείραμα επεκταθεί και στον χρόνο. Το ρολόι ενός σιδηροδρομικού σταθμού προφανώς δείχνει την ίδια ώρα είτε ο ταξιδιώτης μέσα στο τρένο. Αν όμως ένας υποθετικός πύραυλος κινείται με την ταχύτητα του φωτός - την κολοσσιαία, δηλαδή, ταχύτητα των 300.000 χλμ. το δευτερόλεπτο! - ο ιδιότυπος επιβάτης του θα βλέπει το ρολόι στη βάση εκτοξεύσεως του πυραύλου να δείχνει πάντα την ώρα αναχωρήσεως. Διότι τα κύματα φωτός που από το ρολόι έφταναν στα μάτια του θα τον ακολουθούν μονίμως, και τα καινούρια κύματα που ξεκινούν, αφού και αυτά ταξιδεύουν με την ταχύτητα του φωτός, δεν θα τον φτάσουν ποτέ. Ταξιδεύοντας με την ταχύτητα του φωτός ο ταξιδιώτης αποκόπτεται από την πάροδο του χρόνου! Αν είχαμε λοιπόν την ικανότητα να ακολουθήσουμε μία αχτίδα φωτός, ο χρόνος θα σταματούσε ξαφνικά για μας, θα μέναμε αζίνητοι στον χρόνο.

Ασφαλώς δεν ήταν μόνο τα παράδοξα ενός ταξιδιού παρέα με το φως που οδήγησαν στον Αϊνστάιν στην εκπληκτική σύλληψη της θεωρίας της σχετικότητας. Η ύπαρξη του αιθέρα, που όλοι θεωρούσαν αναγκαία για τη διάδοση του φωτός, αλλά επίσης η φύση του χρόνου και τον χώρο τον απασχολούσαν συνεχώς όσο ωριμάζεε επιστημονικά. Μετά από μια πιεστική ζωή σε ένα σχολείο του Μονάχου - το οποίο και ουσιαστικά εργατάεινε - ο Αϊνστάιν κατάφερε να εισαχθεί στο Πολυτεχνείο της Ζυρίχης. Τα φοιτητικά του χρόνια κύλησαν αδιάφορα και χωρίς καμιά από τις ικανότητές του να γίνει αντιληπτή. Λίγες από τις παραδόσεις τραβούσαν την προσοχή του. Απ' ό,τι φαίνεται μάλιστα κατόρθωσε να πάρει πτυχίο δανειζόμενος τις σημειώσεις ενός επιμελούς συμφοιτητή του. «Στη φυσική έμαθα γρήγορα να ξεχωρίζω κάθε τι ικανό να οδηγήσει στο θεμελιώδες και να παραμερίζω όσα συσσωρεύονται στο μυαλό και το αποσπούν από την ουσία. Το εμπόδιο ήταν φυσικά ότι έπρεπε να στοιβάξει κανείς πολλά πράγματα

στο κεφάλι του, είτε του άρεσε είτε όχι, για να περάσει τις εξετάσεις», έγραψε ο ίδιος.

Μέσα του εν τούτοις έκανε πάντα ασίγαστη η ανάγκη της αναζήτησης και της πραγματικής γνώσης. Ξόδευε πολύ από τον χρόνο του διαβάζοντας πρωτότυπα και δύσκολα κείμενα φυσικής και μαθηματικών και, πράγμα ελάχιστο γνωστό, αγατούσε πολύ να ασχολείται αυτός, ο πατριώτης των θεωρητικών ιδεών, με τα εργαστήρια και τα πειράματα. Όταν τέλειωσε το Πολυτεχνείο, σε ηλικία 21 χρόνων και μη έχοντας διακριθεί σε τίποτε, αναγκάστηκε να προσληφθεί - ούτε αυτό έγινε εύκολα - στο γραφείο ευρεσιτεχνιών της Βέρνης. Τουλάχιστον εκεί μπορούσε να συνεχίσει τα δικά του, μια και οι απαιτήσεις της δουλειάς ήταν λίγες. Ασφαλώς οι αιτήσεις για ένα διπλόμα ευρεσιτεχνίας (για παράδειγμα, μια εφεύρεση αφορούσε έναν βελτιωμένο τύπο δίκαννου!) δεν είχαν ανάγκη ένα μυαλό όπως εκείνου για να τις κρίνει.

Σε αυτό ωστόσο το ελάχιστο ακαδημαϊκό περιβάλλον γεννήθηκαν, το 1905, τέσσερις από τις σημαντικότερες εργασίες της φυσικής. Μία από αυτές, υπό τον σημειωτικό «Η ηλεκτροδυναμική των κινουμένων σωμάτων», απαντούσε στο παράδοξο ενός ταξιδιώτη που τρεχει με την ταχύτητα του φωτός. Η απάντησή αυτή, που έμελλε να μπει στην ιστορία ως Ειδική Θεωρία της Σχετικότητας, συνδέσε το φως με τον χρόνο και τον χώρο με τον χώρο. Ακόμη, την ύλη με την ενέργεια - σύνδεση που, για το καλό ή το κακό, άλλαξε τη μορφή του κόσμου. Μια δεκαετία αργότερα, ο Αϊνστάιν θα διαμορφώσει τη Γενική Θεωρία της Σχετικότητας, δίνοντας στη βαρυτική έλξη το βαθύτερο της περιεχόμενο και αποδεικνύοντας τη διατύπωση της με τον χωρόχρονο. Λίγοι γνωρίζουν άλλωστε ότι μια από τις πρώιμες εργασίες του Αϊνστάιν άνοιξε θεωρητικά τον δρόμο για την ανακάλυψη των λείψων.

Αυτή ωστόσο η ανεπανάληπτη ιδιοφυΐα στη σύλληψη και στη δημιουργία νέων ιδεών στάθηκε σφοδρός πολέμος στην άλλη μεγάλη επανάσταση του αιώνα μας, την κβαντική μηχανική. Λέγεται ότι τον ενοχλούσε φοβερά η εισαγωγή των πιθανοτήτων που η θεωρία αυτή χρησιμοποιούσε για την ερμηνεία του κόσμου, των ηλεκτρονίων, του πυρήνα και των ατόμων. «Ο Θεός δεν παίζει ζάρια με τον κόσμο», αντέτεινε κατηγορηματικά. Πράγμα που ωστόσο δεν εμπόδισε την κβαντομηχανική να αποβεί η αναμφισβήτητη θεωρία του ατομικού κόσμου και η ρίζα κάθε τεχνολογικής εξέλιξης του καιρού μας.

Έχω την άποψη ότι η αντίθεση αυτή του Αϊνστάιν, που έχει σχολιαστεί και προβληματίσει πολλούς, δεν είχε τόσο ως βάση τις επιστημονικές ή φιλοσοφικές του πεποιθήσεις. Θα ήταν περίεργο, μια διάνοια των διχών του δυνατοτήτων, να αρνείται πεισματικά τη μαθηματική και πειραματική αλήθεια της νέας θεωρίας. Περισσότερο από αυτό, ο Αϊνστάιν ήθελε να παραμείνει ο αριστοκράτης που δεν συμβιβάζόταν εύκολα με το καινούριο, ο προσφθής μιας θρησκείας που δεν καταδεχόταν να γίνει ο απλός οπαδός μιας νέας.

[Βημισ, 30.4.1995]

ΧΡΟΝΙΚΑ זכרונות

ΟΡΓΑΝΟ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ
ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Υπεύθυνος σύμφωνα με το Νόμο:

Ο Πρόεδρος του Κ.Ι.Σ. ΝΙΣΗΜ ΜΑΪΣ
Σουρμελή 2 • 104 39 ΑΘΗΝΑ

Διανέμεται δωρεάν

Βέροια: νότια οδός της εβραϊκής συνοικίας παρμένη από την επάνω πύλη.

Βέροια: στο κάτω αριστερά μέρος η κάτω πύλη της εβραϊκής συνοικίας προς την πλευρά της Μπαρμπούτας.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΒΡΑΙΟΥΣ ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ

Ο *κ. Γάσος Καραναστάσης, του Κέντρου Βυζαντινών Ερευνών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης είχε την ευγενική φιλοτιμία να συγκεντρώσει διάφορα δημοσιεύματα για την Ισραηλιτική Κοινότητα Βερόιας, τα οποία δημοσιεύουμε παρακάτω. Ο ίδιος μας έστειλε και τις δημοσιευόμενες φωτογραφίες από ταχιδρομικά δελτία της περιόδου 1917-18.*

Κατοχική Ανάμνηση

Του κ. ΣΤ. ΧΡ. ΣΒΑΡΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΝΑ ΠΟΛΥ ΟΜΟΡΦΟ αναμνηστικό ζειμένο των παιδικών του χρόνων δημοσίευε ο φίλος και συμπατριώτης συγγραφέας Νίκος Σιδηροπούλιος στο όργανο του Κεντρικού ή Ισραηλιτικού Συμβουλίου της Ελλάδος «Χρονικά» του μηνός Ιουνίου 1981.

Με επίκεντρο έναν παλιό του παιδικό φίλο ένα Εβραϊκόπουλο της κοντογειτονιάς του το Δαβίκο ανατάθει όλα τα αλλοτινά του βιώματα αλλά και με παραιοστατική δύναμη μας ξαναζωντανεύει τη Βέροια που σιγά-σιγά άλλαξε την παραδοσιακή της φυσιογνωμία για να προσαρμοστεί κι αυτή στις επιταγές του σύγχρονου τεχνικού πολιτισμού που καλπάζει.

Ο Δαβίκος αδικημένος οργανικά απ' τη φύση και καμπούρης, είχε μικρό Ξουρφαρι και γνώσεις απέραντες. Αυτές οι ιδιότητες έκαναν στενό φίλο του φίλου μου, Νίκου, τον καμπούρη και ασθματικό Δαβίκο. Παρέα αγχώστη στα ποτάμια και στις αλάνες αλλά και μέσα στην παλιά Εβραϊκή συνοικία της πολιτείας στη «Χάβρα».

Τα περιγραφικά στοιχεία του συγγραφέα είναι εμπλουτισμένα με τέσσερες χαρακτηριστικές φωτογραφίες της Εβραϊκής συνοικίας της Βερόιας, έργο του καλλιτέχνη φωτογράφου κ. Αντώνη Γιαννάκη.

Αλλά ο σκοπός του σημειώματος αυτού είναι μια ανάμνηση απ' την τραγική ιστορία της Γερμανικής κατοχής. Οι Εβραίοι υπό διωγμόν. Αργότερα με κίτρινο δακτύλο του Δαβίδ θα οδηγηθούν ως πρόβατα επί σφαγής στα κρεματόρια της γενοκτονίας.

Διορατικοί και έξυπνοι Εβραίοι της πόλης μας ζήτησαν τη βοήθεια των αντιστασιακών οργανώσεων και γλίτωσαν από βέβαιο θάνατο στην προστασία του βουνού του απάτητου ψηλά στα Πιέρια.

Όσοι δεν ακολούθησαν τους πρωτοστάτες αυτής της φυγής, αλίμονο δεν γλίτωσαν. Ο συγγραφέας όπως αναφέρει, ξεπάρωσε πολλούς Εβραίους φίλους του για το βουνό και τους έσωσε απ' το χαμό. Φυσικά απ' τους πρώτους που μίλησε ήταν ο φίλος του ο

Αξονομετρικό σκαρίγμα της εβραϊκής συνοικίας της Βερόιας (Ν. Καλογήρου και συνεργάτες: Α. Καλογήρου, Γ. Κουτούπης, Γ. Παλάσκας «Το ιστορικό κέντρο της Βερόιας - μια πρόταση ανάπλασης του αστικού χώρου», Πόλη και Περιφέρεια, 8 Σεπτ.-Δεκ. 1983, 124).

Δαβίκος ο οποίος σύμφωνα με τους συνομιτητούς κανόνες είχε δεχτωθεί οικογενειακώς για την αναχώρηση της σωτηρίας.

Δύσκολες στιγμές της ιστορίας που μας φέρνουν διαπεραστικό ρίγος μόνο με τη θύμησή τους. Η εξοργίωση των πολιτισμένων αρίων για την ολοκληρωτική εξόντωση του Εβραϊκού στοιχείου θα αποτελεί αιώνιο κι ανεξίτηλο στίγμα για τον άνθρωπο.

Αλλά δεν ήταν ο φόβος κι ο τρόμος μόνον, οι κατακτητές δώχτες, ήταν και οι πληρωμένοι προδότες και συνεργάτες των Γερμανών. Βέβαια τα λαομίσητα αυτά καρκινώματα τα έχει καταδικάσει οριστικά και αμετάκλητα η ιστορία. Ωστόσο σαν συνειρμική παράσταση της φυγής στο βουνό του Δαβίκου και της οικογένειάς του θ' αναφερθώ στην προσπάθεια ενός άλλου συμπατριώτη Εβραίου να διαπλέσει τον Αλιάζμονα και να πιάσει τις ανηφοριές των Πιερίων για να γλιτώσει το θάνατο.

Ήταν όμορφος άντρας, ψηλός κι ευθυτενής, ένας τραπέζιτης που ξεχνώ τ' όνομά του, που καθόταν απέναντι απ' τον παλιό κινηματογράφο «Ζάπλειο». Ο δυστυχής έπεσε στα νύχια ενός προδότη των Γερμανών κι αφού πλήρωσε αργετό χρονάφι κατάρφερε να φτάσει μέχρι τον «Πόρο» του ποταμιού. Εκεί όμως του είχε στήσει ενέδρα ο «σωτήρας» του και με τ' όπλο του τον σταμάτησε.

- Μη νομίζεις ότι θα γλιτώσεις τόσο φτηνά, θέλω κι άλλες λίρες.

- Μα δεν έχω πατριώτη μαζί μου.

- Να πας στην πόλη και να μου φέρεις.

Ο δυστυχός Εβραίος κάτω από την προσταγή της βίας ξαναγύρισε δύο ώρες δρόμο πίσω στην πολιτεία στο σπίτι του για να φέρει συμπληρωματικό τίμημα, της σωτηρίας του στον αδιέσκατο προδότη. Τύχη όμως ειρωνική και περιπαίχτρα του τσάκισε στις σκάλες το πόδι του κι έτσι έμεινε ακινητοποιημένος και πιάστηκε με άλλους Εβραίους για να οδηγηθούν την επομένη στην πορεία του θανάτου.

Κάποτε η πατρίδα λευτερόθηκε. Οσοι Εβραίοι κέρφτηκαν ψηλά στα βουνά σώθηκαν. Γύρισαν πάλι στην πολιτεία και στα έργα τους και μαζί μ' αυτούς κι ο καμπούρης ο Δαβίδος με την οικογένειά του.

Και μια ευτράπελη παρενθεση, που ίσως δεν την ξέρει ο φίλος μου ο Νίκος Σιδηρόπουλος. Ο πατέρας του Δαβίδου ο Μορδοχάι Αζαριά, άνθρωπος γαλαντόμος, έλεγε τότε σε κάτι στελέχη της οργάνωσης: Καλό αυτό το ΕΑΜ συναγωνιστά, μας γλίτωσε απάνω στο βουνό, αλλά δεν γίνεται να έχουμε κι ένα βασιλιά; κρέμα δεν είναι;

Οπωσδήποτε δεν ήταν παιδική αφέλεια, μήτε άγνοια της τότε πολιτικής πραγματικότητας: ο πανέξυπνος έμπορος Εβραϊός, έκανε μ' αυτόν τον ιδιότυπο τρόπο μια πρόβλεψη για όσα έμελλαν να επακολουθήσουν στον τόπο μας.

[Δημοσιεύθηκε στα Βεροιώτικα Χρονικά, με τίτλο «Ιστορικές αναδρομές και μνημές. Ανθρώποι και τόποι». Βέροια 1983]

Εβραϊκά

- Του κ. ΓΙΑΝΝΗ ΑΛΕΞΙΑΔΗ

ΠΕΡΙΜΑΝΔΡΩΜΕΝΗ συνοικία μεταξύ πλατείας Φρολογίου και ποταμού (Τριποτάμου). Από τη Νοτία πλευρά τα κτίρια όπου τα Γραφεία της Μεραρχίας (σημερα Στρατ. Λέσχη), Ταχυδρομείον, Φυλακές που δεν υπάρχουν τώρα, από την Ανατολική πλευρά δρόμος οδός Χης Μεραρχίας, την Δυτική Φυλακές, Ποταμός και την Βορεία πλευρά πάλιν ποταμός, ψηλά τα σπίτια σε περίπου βράχο και κάτω η περιβόητη Καραχία. Από πάνω μεγάλη πόρτα είσοδος και κάτω προς το ποτάμι μεγάλη πόρτα, είσοδος βέβαια και έξοδος. Μέσα σ' αυτόν τον μαχαλά που ένα καλντιριμί οδηγούσε από την μια πόρτα στην άλλη, δεξιά και αριστερά σπίτια ξύλινα, τσατμάδες κ.λπ. και σε μια άκρη προς την Βορεία πλευρά η Χάβρα (Συναγωγή). Εννεαζώσιοι περίπου υπολογίζοντο οι κάτοικοι Εβραίοι της Βεροίας μικροί-μεγάλοι, άνδρες-γυναίκες. Όλοι αυτοί οδηγήθηκαν από τους Γερμανούς το 1943 στα κρεματόρια της Γερμανίας και εξηφανίσθησαν, εκτός ελαχίστων που είχαν την έμπνευσι να αναχωρήσουν στα βουνά και εκεί σώθηκαν με την φροντίδα των χωριών των Πιερίων και των ανταρτών του ΕΛΛΑΣ.

Ζούσαν αιώνες στη Βέροια μέσα σ' αυτόν τον μαχαλά και αργότερα μερικοί ξεπόρτισαν και έκαναν σπίτια έξω από τον μαχαλά επί της οδού Χ Μεραρχίας. Φοβισμένος λαός, τότε παρακαλώντας τους Τούρκους και πότε τους Έλληνες προσετούς, αλλά πρώτα το συμφέρον σαν βασιικός γνώμονας της ζωής τους. Ήσυχος όμως και καλοί έμποροι και επαγγελματίαι. Εν τη καταναλώσει το κέρδος ήταν η βασική αρχή του εμπορίου τους. Φυσικά όλοι επαγγελματίαι, έμποροι, μικροπωληταί, κ.λπ. και κανένας γεωργός, κανένας ασχολούμενος με την γη. Η πρώτη σκέψις τους ήταν η από πάσης πλευράς ασφάλειά τους, και ειδικότερα στην εργασία, στο κέρδος.

Εκεί στριμωγμένοι στον μαχαλά τους, στη χάβρα τους, στις γιορτές τους, μυστικότητας και σκνύψιμο το κεφάλι σε όποιον νόμιζαν για ισχυρό αλλά από μέσα πονηρία και το μέγα

έλεος. Δεν έβγαιναν πολύ έξω, ιδιαίτερος οι γυναίκες και τα παιδιά. Και όταν μια ημέρα ξεκίνησε το σχολείο με μαθητές και διδασκάλους για τις Σαραντόβρους για εκδρομή τους χτέπησαν οι Τούρκοι. Την επομένη, επιτροπή από τον χαχάμη (μερέα) και προσετούς Εβραίους πήγε στον Καΐμαζαμή για παράπονα, άκουσαν σε ανιστόχο τόνο τον Καΐμαζαμή να τους λέγει: Βρε γιαιουνητές αφού έχετε δίπλα σας την Μπαρμπαούτσια ποια δουλειά είχατε στις Σαραντόβρους; Αυτή ήταν η Τουρκική δικαιοσύνη. Αυτά όλα τους έκαναν να ζουν περιορισμένοι και πάντοτε φοβισμένοι, αλλά πάντοτε με την εξιτινάδα και πονηρία τους, εμμεταλλενταί του παντός.

[Βεροιώτικες Αρχαές, (Ιστορικά Σημειώματα), Θεσσαλονίκη 1983]

Η Εθνική Αντίσταση

Ο κ. Σωτήρης Μπίμπας, πρώην εκπαιδευτικός - Βέροια, δίνει και τα παρακάτω στοιχεία για τον ρόλο της Εθνικής Αντίστασης στη σωτηρία των Εβραίων της πόλης του:

1ον. Το ΕΑΜ Βεροίας εξεδήλωσε την απόφαση του να διασώσει το σύνολο των συμπολιτών μας ιερσηλίτων, μεταφέροντάς τους στα βουνοχώρια των Πιερίων Σιγιά-Χαράδρα-Ελαφίνα-Πολυδένδρι-Σηριά-Ριζομάτα και Δάσκιω - 600 ψυχές περίπου. Όμως η τοπική αγροτική επισιτιστική παραγωγή αυτών των χωριών δεν εκάλυπτε ούτε τις ανάγκες των ντόπιων κατοίκων τους.

Επρεπε συνεπώς να γίνουν μεγάλες επισιτιστικές προμήθειες από τον πλουσιότερο κημπο μας - επρεπε να συνεισφέρουν οικονομικά οι πλουσιότεροι των Εβραίων. Ανατίθηκε στους διαπρόχους Περισσοφίτη και Γιαμά, να κάνουν τις σχετικές διαπραγματεύσεις με τους προχοντζις: τραπεζίτη Γιακό, μεγάλιμπορους Σαλφατή, Μεναζέμ Στρούφιτσι, Αζαριά, σιτηματοχ Χαϊμ κ.λπ.

2ον. Στις αρχές Απριλίου 1943 πληροφωρήσαμε (το ΕΑΜ) πως δύο μεγάλες ομάδες (η μια υπό τους Γιακό-Αζαρία-Σαλφατή, η άλλη υπό τον Μεναζέμ Στρούφιτσι) θα κλιτεφείγαν στα Πιερία, συνεννοημένες με γνωστούς σ' αυτούς χωρικούς.

3ον. Για την προστασία τους υπό τη σκέπη του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ, ειδοποιήθηκε ο διαπρόχος Γιάννης Γιαμάς (είχε καταστεί στο Αρσενείο Πιερίων) να βεβαιωθεί στο Μοναστήρι του Προδρόμου για να τους υποδεχθεί, να τους βεβαιώσει ότι θα έχουν την προστασία μας. Την 14 Απριλίου, η ομάδα Γιακό-Αζαρία-Σαλφατή (140 περίπου ψυχές) εφθασε στο Μοναστήρι και οι Γιακό - οδοντιατρικός Αζαριά (ο τότε καθηγητής Παν/μιου) συναντήθηκαν με τον κ. Γιαμά και βεβαιώθηκαν για την ασφαλή διαμονή τους - βέβαιον πλέον πως κανένας δεν τόλμιουσε να τους προδοήσει στους Γερμανούς.

4ον. Χάρις στην άμεση προστασία του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ ο μόνος ραβίνος (χαχάμης) που επέζησε ήταν ο Χανανία Αζαριά, τον οποίο είχε υπό την άμεση συμπαραστάση του ο κ. Γιαμάς: τον ίδιο τοποθέτησε συνδεσμο του τηλεγραφείου στη Μέση Μηλιά, την δε γυναίκα του σαν οικονομίο του Επαρχίου.

[Στοιχεία για την Ισραηλιτική Κοινότητα Βεροίας έχουν δημοσιευτεί στα Χρονικά στα τεύχη 11, 35/ακλ. 17, 48/10, 68/34, 108/15, 131/5, 132/13 και 132/8]

Βέροια: Δρόμος στην εβραϊκή συνοικία.

Βέροια: εξωτερική πλευρά της εβραϊκής συνοικίας με τα σπίτια της χτισμένα πάνω στις απόκρημνες όχθες του ποταμού.

Μια ακόμη φωτογραφία από την επίσκεψη του Οικουμενικού Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαίου, ενώ στη φωτογραφία του εξοφύλλου ο Αρχηγός της Ορθοδοξίας εικονίζεται προ του τείχους των Λαζαρέων.

Η ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Το Συνέδριο Βρυξελλών διά τα «κρυμμένα παιδιά»

Πάνω και πέρα από τη σιωπή του χρόνου. Πάνω και πέρα από τον ενδαμιονισμό των καιρών μας που έχουν καρφωθεί στο σήμερα και τις ενκαιρικάς χαρές. Η κραυγή κάποιων παιδιών από την Ευρώπη. Κάποιων κνημιμένων παιδιών που έζησαν την απόγνωση και τη βία του πολέμου.

Μισόν αιώνα από το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου και το κλείσιμο των στρατοπέδων, στην καρδιά της Ευρώπης, τις Βρυξέλλες, έγινε μια συγκέντρωση μνήμης. Κορυφαίες προσωπικότητες, πνευματικοί άνθρωποι, πανεπιστημιακοί καθηγητές, πολιτικοί, επιστήμονες διεθνούς κύρους συγκεντρώθηκαν στο μεγάλο αμφιθέατρο του Ελεύθερου Πανεπιστημίου των Βρυξελλών «για να θυμηθούν» και να θυμίσουν στην εφησυχασμένη ανθρωπότητα ότι η βία είναι ένα διαχρονικό φαινόμενο που απλώνει όλο και περισσότερο τα πλοκάμια της σ' Ανατολή και Δύση.

Πόσες εστίες πολέμου σ' όλον τον κόσμο! Πόσοι δικτάτορες και δικτατορικοί που περιμένουν την κατάλληλη ενκαιρία για να δείξουν το αληθινό πρόσωπό τους, που κάποιες φορές καλύπτεται με το πρόσχημα του κοινοβουλευτισμού. Και πάνω απ' όλα, πόσα παιδιά, χιλιάδες ή και εκατομμύρια, ζουν κάτω από τις πιο τρα-

γικές συνθήκες βίας ή πεθαίνουν καθημερινά από την πείνα, τη δίψα, τις επιδημίες και την κακουχία.

Τα «Παιδιά της Ευρώπης», που βρέθηκαν στην οικουμενική σύναξη των Βρυξελλών, ήταν «τα κρυμμένα παιδιά» - αδελφια ιδεατά της Άννας Φρανζ - που οι γονείς τους σφύθηκαν στα στρατόπεδα του θανάτου. Αυτά, για να γλυτώσουν από τον παραλογοισμό της μισαλλοδοξίας υποχρεώθηκαν να κρύβονται.

Κάθε συνέδρος, και μια ανθρώπινη περίπτωση. Στη Βαρσοβία ή το Παρίσι. Στις Βρυξέλλες ή στο Άμστερνταμ. Στην Αθήνα ή την Πράγα. Κνημιμένοι και καταζητούμενοι στην πολύ νεαρή τους ηλικία, με μόνη κατηγορία την Εβραϊκή τους καταγωγή. Πριν μάθουν να παίζουν και να γελούν, όπως τ' άλλα παιδιά, έμαθαν να φοβούνται και να κρύβονται σε μυστικές σοφίτες ή σε ανήλια υπόγεια. Δεν μπορούσαν να κυκλοφορούν στους δρόμους, ούτε να βλέπουν κάποιους γνωστούς ή φίλους. Η μόνη τους επαφή με τον έξω κόσμο ήταν κάποιο φιλικό πρόσωπο που τους πήγαινε τα λιγοστά απαραίτητα για να επιβιώσουν.

Σήμερα, μισόν αιώνα μετά, τα «Κρυμμένα Παιδιά», όσα επέζησαν, προσπαθούν με κάθε τρόπο, με συνέδρια, βιβλία, ταινίες, εκθέσεις και δημοσιεύματα σ' εφημερίδες

ζαι περιοδικά, να βοηθήσουν την ανθρωπότητα να μην ξαναπέσει στην ζόλαση του αλόγιστου φανατισμού.

Η Πρόεδρος του Βελγικού Συνδέσμου των «Κρυμμένων Παιδιών», η κ. Σοφία Ρέντμαν, αγωνίζεται, όπως κι όσο μπορεί, με αδάμαστη πίστη, ν' αποδείξει ότι έστω κι αν χρειασθούν ακόμη δύσκολοι κι επίπονοι αγώνες, θα έρθει κάποτε η μέρα που η Ενωμένη Ευρώπη θα βασιζέται στις αιώνιες αξίες του Ανθρώπου, χωρίς προκαταλήψεις και χωρίς ρατσισμό.

- Τα παιδιά του κόσμου πρέπει να ζήσουν μια καλύτερη ζωή, δίχως μίσος, μ' ένα πνεύμα ειρηνικής συμβίωσης και συνύπαρξης, λέει με βαθιά πίστη. Κι αυτός ο σκοπός δεν είναι ουτοπία ή χιμαέρα. Φτάνει εμείς που ζήσαμε τις τραγικές εμπειρίες του πολέμου και της μισαλλοδοξίας, να μην τις αφήσουμε να οβήσουν.

Γι' αυτό το στόχο έγινε η συνάντηση των Βρυξελλών και γι' αυτόν είναι αποφασισμένοι να εργασθούν οι χίλιοι και πλέον συνέδροι. Είναι ένας ειρηνικός αγώνας που ζλείνει μέσα του τη δικαίωση. Ποτέ πια, όσο κι αν αυτό φαίνεται μακρινό κι ανεφάρμοστο, δεν πρέπει να υπάξουν «κρυμμένα παιδιά», για να γλυτώσουν από τα στρατόπεδα συγκέντρωσης ή από την εκτέλεση. Ποτέ πια!

ΝΕΣΤΟΡΑΣ ΜΑΤΣΑΣ
(Εστία, 19.5.95)

Εκδόσεις

✓ Έθρικα Αμαρίλιο - Κούνιο: «Πενήντα χρόνια μετά: Αναμνήσεις μιας Σαλονικιώτισσας Εβραίας». Επιμέλεια: Φθ. Αμπατζοπούλου (Εκδόσεις: «Παρατηρητής», Θεσσαλονίκη 1995).

ΜΙΣΟΝ ΑΙΩΝΑ αργότερα, μια Θεσσαλονικιά Εβραία μαφηγείται την προσωπική της ιστορία. Η Ε. Κούνιο ξεκινά τη βιογραφία της από την αρχή. Ο έρωτας των δικών της και η Θεσσαλονίκη της δεκαετίας του '20. Και στη συνέχεια, μια παιδική ζωή ήρεμη κι ευτυχιωμένη, μέχρι το 1939, όταν αρχίζει ο Πόλεμος. Τα περιστατικά που ακολουθούν - η αναγκαστική εγκατάλειψη του σπιτιού τους, το γκέτο, τα στρατόπεδα συγκέντρωσης - τα ανιστορεί με λεπτομέρειες, απλά και καθημερινά, όπως τα έζησε, χωρίς να αφήνεται στη συγκίνηση. Η ίδια στάθηκε τυχερή και επέζησε, όμως τόσοι δικοί της άνθρωποι πλήρωσαν με τη ζωή τους, όχι κάποιο σφάλμα ή έστω τη συμμετοχή τους σε έναν αγώνα, αλλά το γεγονός πως γεννήθηκαν Εβραίοι...

Μαρτυρίες και ντοκουμέντα, όπως το βιβλίο της Ε. Κούνιο ή η έκθεση με λαθραία τραφημένες φωτογραφίες μέσα στα στρατόπεδα, που γίνεται τον Ιούνιο στο Παρίσι, χρειάζονται γιατί βοηθούν στη συντήρηση της μνήμης. Αν αρχούν, για να μην υπάξξει μια καινούρια φουρνιά θεωρητικών του κάθε είδους φυλετισμού, παραμένει ζητούμενο. Σήμερα, ο κόσμος φαίνεται περισσότερο παρά ποτέ απόβλεπτος.

(Εποχή, 11.6.95)

Λάβαμε επίσης:

• Α. Αλεξίου, Στ. Ζουμπούλακη, Β. Καραποστόλη, Θ. Λίποβατς: «**Ρατσιστές δεν είναι μόνο οι άλλοι**» (Εκδόσεις των Εκπαιδευτηρίων «Κωστήα - Γείτονα» 1995).

ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΕΙ τις εισηγήσεις που έγιναν στις 31 Μαρτίου 1994 σε σεμινάριο των Εκπαιδευτηρίων με θέμα «Κοινωνική βία και νεανική επιθετικότητα».

• Laurent Chabry, - Annie Chabry: «**Οι Μειονότητες εθνικές και θρησκευτικές στη Μίση Ανατολή**» (Εκδόσεις «Θετίλη», 1995).

ΣΤΟΧΟΣ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ είναι να ξεκαθαρίσει και να κάνει προσιτά σε όλους τα δεδομένα που ερμηνεύουν αυτήν την πολύπλοκη πραγματικότητα. Ο αναγνώστης θα βρει μια ανθρωπολογική και κοινωνικο-ψυχολογική μελέτη της κατάστασης των μειονοτήτων στις πολλαπλές τους διαστάσεις. Επίσης, θα βρει συγκλονιστικές τις διάφορες φιλοσοφίες αντίληψης και τα θρησκευτικά δόγματα αυτών των κοινοτήτων, τα οποία πηγάζουν από τις αρχαιότερες θρησκείες της Ανατολής.

Πρόκειται για μια άριστη μετάφραση δημοσιευμένη μάλιστα στο πολυτονικό σύστημα.

• Σωτήρη Παπαστρατή: «**Μέρες του 1943-1944 στην Εύβοια**» (Εκδόσεις «Χατζηναζολή», 1995).

ΤΙΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ, συνοδευόμενες από γραπτά ντοκουμέντα εκείνης της εποχής, παρουσιάζει ο συγγραφέας, αναφερόμενος στην περίοδο της Κατοχής, της Αντίστασης και της Απελευθέρωσης. Ειδικό κεφάλαιο αναφέρεται στους Εβραίους της Ελλάδος.

Ανακοίνωση

Διαγωνισμός μελέτης για τον Ρομανιώτικο Εβραϊσμό από το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Το Τμήμα Ιστορίας - Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων ανακοινώνει την παράταση της υποβολής των μελετών για τον διαγωνισμό που έχει προκηρύξει με θέμα τον Ρομανιώτικο Εβραϊσμό, μέχρι 30 Σεπτεμβρίου 1995.

Υπενθυμίζεται ότι στο διαγωνισμό μπορούν να λάβουν μέρος φοιτητές και νέοι επιστήμονες και ότι η καλύτερη εργασία θα βραβευθεί με το συμβολικό ποσό των δρχ. 100.000 που προσέφερε το Κ.Ι.Σ. Για περισσότερες πληροφορίες οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να απευθύνονται στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, στο τηλ. (0651) 98230 τις πρωινές ώρες.

Οι εργασίες των διαγωνιζομένων πρέπει να σταλούν εγκαίρως στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Φιλοσοφική Σχολή, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας, υπόψη του Καθηγητού κ. Μιλτιάδη Γαριδή, Δόμοπλη 30, 453 32 - Ιωάννινα, με την ένδειξη «Για τον διαγωνισμό μελέτης για τον Ρομανιώτικο Εβραϊσμό».

ΟΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΔΕΣΜΟΙ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΙΣΡΑΗΛΙΤΩΝ

Απόψεις του ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ

Συνεχισμ από την σελ. 2

για Έλληνες, Ιουδαίους και βαρβάρους, καθιέρωσε οριστικά ο Απόστολος των Εθνών (στην προς Ρωμαίους επιστολή του) με την περίφημη ρήση του: «ὄν γὰρ ἔστι προσωποληψία παρά τῷ Θεῷ». Ο Ισραήλ, αντίθετα, ήθελε τον Θεό δικό του. Την αποστολή του την ευνουδιητοποίησε βάζοντας τον Θεό να μιλάει αδιάκοπα για τον «λαό του», τον εκλεκτό του λαό.

ΤΟ ΞΕΚΙΝΗΜΑ, λοιπόν, του Ισραήλ ήταν βασικά διαφορετικό από το ξεκίνημα των Ελλήνων. Κι ήταν, ως ένα σημείο, ευκολότερο να διατηρήσει τη συνοχή του μες στους αιώνες ο κλειστός λαός των Ιουδαίων παρά το γένος των Ελλήνων, που είχε ανοικτές τις θύρες της ζωής και τις πόλες του πνεύματος. Αλλά ήταν κι ανάγκη για τον Ισραήλ να μείνει κλειστός. Αιχμαλωσίες, μετοικεσίες, διασπορά, καταστροφές σε ξένες χώρες, ολ' αυτά θα οδηγούσαν στον αφανισμό του, αν δεν έμενε πολύ κλειστός και αν δεν πίστευε ότι ο Θεός είναι μόνο δικός του.

ΥΠΑΡΧΟΥΝ, τότε, αναλογίες μεταξύ της διασποράς των Ιουδαίων και της διασποράς των Ελλήνων; Κάποιες ναί, όχι όμως πολλές. Οι δύο λαοί είναι, χωρίς άλλο, οι μόνοι που έδειξαν χιλιάδων ετών αντοχή, ζώντας σε ξένες χώρες, σε άξενους τόπους. Και ήταν - και είναι - λαοί αριθμητικά μικροί. Στο σημείο τούτο συγγενεύει, επίσης, η μοίρα τους.

ΣΤΗ ΔΙΑΣΠΟΡΑ των Ιουδαίων - στο μέγα αυτό δράμα που έχει το δικό του μεγαλείο, τον δικό του πόνο, αλλά και τα δικά του σκοτεινά χαρακτηριστικά - δε βρίσκει αντίστοιχα φαινόμενα ούτε η αποικιακή ούτε η ατομική διασπορά των Ελλήνων.

ΣΤΑΘΗΚΑ ιδιαίτερα στο φαινόμενο της διασποράς των Ελλήνων ως πνευματικών δημιουργών, ως διδασκάλων, ως ξεχωριστών ατόμων, σε ξένες χώρες, μακριά από τις εστίες τους, μακριά κι από τις οργανωμένες πατριώτες ομογενών. Στάθηκε στο φαινόμενο αυτό, γιατί είναι καταπληκτικό και μοναδικό στην ιστορία. Αποκαλύπτει το ιστορικό νόημα του Γένους μας περισσότερο από κάθε τι άλλο. Στους τελευταίους αιώνες, πρόβαλαν βέβαια και τα τέκνα του Ισραήλ στη διασπορά τους ως άτομα, ως μεγάλοι καλλιτέχνες ή μεγάλοι επιστήμονες, αλλά στη ζωή του λαού αυτού το φαινόμενο τούτο εμφανίζεται ως δευτερογενές. Αφού έμειναν

οι Ισραηλίτες της διασποράς, πολλούς αιώνες κλεισμένοι στον εαυτό τους, άρχισαν μόλις μετά τον ΙΗ' αιώνα, μετά τον αιώνα του Ευρωπαϊκού Διαφωτισμού, να ανοίγουν λίγο-λίγο - στις χώρες ειδικά που έδειξαν απέναντί τους ανεκτικότητα - τα παράθυρά τους και να αφομοιώνουν την Παιδεία που δεν είχε καμιά σχέση με τη δική τους παράδοση. Στην αφομοίωση - και πρωτότυπη αξιοποίηση - ξένων πνευματικών αγαθών έδειξαν από τότε θαυμαστή δεξιοτεχνία, αλλά η περίπτωση αυτή δεν έχει ούτε μακρινή ομοιότητα με την περίπτωση των Ελλήνων. Πρέπει μάλιστα να προσέξουμε και κάτι που είναι πολύ χαρακτηριστικό. Και στις εξαιρετικές και ελάχιστες εκείνες περιπτώσεις που, πριν από τους δύο τελευταίους αιώνες, πρόβαλαν Ιουδαίοι ως καθολικότερες πνευματικές προσωπικότητες, το φαινόμενο ήταν άρρηκτα συννησασμένο με την Ελληνική Παιδεία. Η αρχή έγινε ήδη στον Α' μ.Χ. αιώνα. Μια αρχή που άργησε, ύστερα, να 'χει συνέχεια, αλλά που ήταν πολύ χαρακτηριστική. Οι απώτατοι προπάτορες των καθηγητών Ιουδαϊκής καταγωγής στα πανεπιστήμια της Ευρώπης και της Αμερικής δεν είναι οι προφήτες του Ισραήλ, αλλά ο Φίλων και ο Ιώσηπος που έγραψαν ελληνικά στον Α' μ.Χ. αιώνα και ανήσαν στην ελληνική γραμματεία. Χίλια εκατό χρόνια αργότερα, ο περίφημος Μαϊμονίδης (Μωϊσής μπεν Μαϊμόν) πήρε από τον Αριστοτέλη - όπως ακριβώς και ο αραβικής καταγωγής σύγχρονός τους φιλόσοφος και συμπολίτης του (γεννήθηκαν και οι δύο στην Κορδούη της Ανδαλουσίας) Αβερρόης - και τα πνευματικά μέσα που ήταν απαραίτητα για να διαμορφώσει την προσωπικότητά του.

ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ, λοιπόν, αναλογία μεταξύ των δύο φαινομένων. Το φαινόμενο της διασποράς των Ελλήνων ως πνευματικών ατόμων, από τον καιρό του Πολυβίου ως τα σήμερα, είναι αυτόνομο, συνδέεται με την ίδια την ουσία του ελληνικού πνεύματος. Δεν μπορούμε να πούμε το ίδιο για τα τέκνα του Ισραήλ. Ο Mendessohn ή ο Heine ή ο Marx ή ο Einstein έζησαν και αξιοποίησαν μέσα τους χωρίς άλλο τον μεγάλο ηθικό πλούτο των Ιουδαϊκών παραδόσεων, αλλά ως δημιουργικά πνεύματα είναι τέκνα όχι του Ισραήλ, αλλά της Ευρώπης. Γενεαλογικά, πρέπει να αναχθούν στην Ελλάδα, όπου για πρώτη φορά στην ιστορία του κόσμου, λόγος και τέχνη και γνώση έγιναν Παιδεία.

ENGLISH SUMMARY

of the contents of Issue No 138

JULY - AUGUST 1995

✓ The historical bonds uniting the Greeks and the Jews were dealt with by the former Greek Prime Minister university professor and academician the late Mr Panayotis Kanellopoulos, in an address delivered in Cyprus in 1966.

Inter alia, Mr Kanellopoulos stated that «**whenever the Jews stood out as figures of greater universality in the intellectual world, the phenomenon was indissolubly bound up with Greek culture.** This began in the first century AD with Philo and Josephus, who wrote in Greek and belonged to the world of Greek literature».

✓ In a research paper entitled «The Jews, the Greeks, and anti-Semitism», Ms Anna Apostolou, a final-year student in the History Department of the Faculty of Arts of the Aristotelian University of Thessaloniki, deals with the **Jewish presence in Greece** from antiquity down to the present day. Ms Apostolou provides an objective record of the problems, but also of the creative achievements which that presence has given rise to.

✓ In his research paper on **the Jewish cemeteries of the island of Corfu**, Mr G. Zoumbos examines his subject from the Middle Ages down to modern times by means of the archives of Corfu.

✓ On the occasion of the 40th anniversary of the death of **Albert Einstein**, the Rector of the University of Crete, Mr G. Grammatikos, deals with the work and character of that great physicist.

✓ Information on the **Jewish Community of Veria** (Central Macedonia), which no longer exists, drawn from various publications in periodicals from the region, has been collected and is presented by Mr T. Karanastasis of the Centre for Byzantine Research of the University of Thessaloniki.

✓ Mr Nestoras Matsas reports on his impressions of a conference held in Brussels on the «**Hidden Children in the period of the Holocaust**».

✓ The issue ends with book reviews.

